

**LÜLETAŞI VE YEREL MALZEMELERLE
YONTU SANATI**

Mehmet AKBURU

**Yüksek Lisans Tezi
Heykel Anasanat Dalı
Dr. Öğr. Üyesi Murat Han ER
2019
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
HEYKEL SANAT DALI**

Mehmet AKBURU

LÜLETAŞI VE YEREL MALZEMELERLE YONTU SANATI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Dr. Öğr. Üyesi Murat Han ER**

ERZURUM-2019

TEZ BEYAN FORMU
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum **"LÜLETAŞI VE YEREL MALZEMELERLE YONTU SANATI"** adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim. *

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

15.11.2019

Mehmet AKBURU

* LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE

.....
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi MADDE 6– (1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

TEZ KABUL TUTANAĞI

GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Dr. Öğr. Üyesi Murat Han Er danışmanlığında, **Mehmet Akburu** tarafından hazırlanan bu çalışma 15/11/2019 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. **Heykel** Anabilim / Anasanat Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Dr. Öğr. Üyesi
Murat Han Er

İmza :

Jüri Üyesi : Doç. Dr.
Önder Yağmur

İmza :

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi
Hüseyin Öznülür

İmza :

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 15 /11 / 2019

Doç. Dr. Ahmet Selim Doğan
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	V
GÖRSELLER DİZİNİ.....	VI
ÖNSÖZ.....	IX

BİRİNCİ BÖLÜM

HEYKEL SANATINA GENEL BİR BAKIŞ

1.1. HEYKEL.....	1
1.2. MISIR MEDENİYETİ HEYKEL SANATI	4
1.3. MEZOPOTAMYA MEDENİYETİ VE HEYKEL SANATI.....	8
1.4. GREK MEDENİYETİ HEYKEL SANATI	11
1.5. ROMA MEDENİYETİ HEYKEL SANATI.....	13
1.6. GOTİK HEYKEL SANATI.....	15
1.7. RÖNESANS DÖNEMİ HEYKEL SANATI.....	17
1.8. BAROK HEYKEL SANATI.....	19
1.1.9. AFRİKA SANATI.....	20
1.10. XIX. VE XX. YÜZYIL HEYKEL SANATI	23

İKİNCİ BÖLÜM

HEYKELDE YEREL MALZEME

2.1. HEYKELDE YEREL MALZEME	29
2.1.1. Sanatta Malzeme Nedir?.....	29
2.1.2. Heykelde Malzeme	32
2.1.3. Heykelde Yerel Malzemeler Ve Bu Malzemelerle Yapılan Sanatsal Çalışma Örnekleri.....	34
2.2. LÜLETAŞI YEREL MALZEMESİ İLE YONTU SANATI	40
2.2.1. Lületaşı Hakkında Kısa Bilgi	40
2.2.2. Lületaşının Bulunduğu Yerler ve Elde Edilmesi.....	41
2.2.3. Lületaşı İle Yontu Sanatı	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
HEYKEL YORUMLAMALARI

3.1. DERVİŞ.....	47
3.2. KADIN	48
3.3. OTURAN KADIN	49
3.4. YÜZLER	50
3.5. BAKIŞ	51
3.6. AT BAŞI.....	52
3.7. BEKLEYİŞ I.....	53
3.8. BEKLEYİŞ II.....	54
3.9. BEKLEYİŞ III.....	55
3.10. KAVUŞMA	56
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	57
KAYNAKÇA	59
GÖRSEL KAYNAKÇA	62
ÖZGEÇMİŞ.....	67

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

LÜLETAŞI VE YEREL MALZEMELERLE YONTU SANATI

Mehmet AKBURU

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Murat Han ER

2019, 67 sayfa

**Jüri: Dr. Öğr. Üyesi Murat Han ER
Doç. Dr. Öğr. Üyesi Önder YAĞMUR
Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin ÖZNÜLÜER**

İnsan; var olduğu zamandan itibaren günümüze kadar farklı amaçlar ve farklı malzemeleri kullanarak çeşitli yontu eserler üretmiştir. Geçmişten günümüze kadar olan süreçte heykel yapımında kullanılan ve çeşitlilik kazanan yontu malzemeleri yerel olma özelliği de gösterebilmektedir.

Dünyanın farklı bölgelerinde ve ülkemizde sadece belirli yörelere özgü olan bu yontu malzemeleri yöreye has çeşitli özelliklerinden dolayı yerel malzeme olarak karşımıza çıkmakta ve yine bölgede yaşayan sanatkarlar eliyle kıymetli sanatsal eserlere dönüşmektedir.

Bu çalışmanın amacı heykelde kullanılan malzemeler üzerinden, heykelde yerel malzeme ile yapılan heykel çalışmalarının araştırılması ve bir yerel malzeme olan Lületaşı gibi yerel malzeme örneklerinin incelenmesi ve yerel malzemeler ile geleneksel malzemelerden oluşturulan eserlerin değerlendirmesinin yapılmasıdır.

Heykel sanatında kullanılan yerel malzemeler üzerine yapılan araştırma sonucunda lületaşı yerel malzemesi ve geleneksel malzemeler ile sanatsal çalışmalar yapılarak son bölüme eklenmiştir.

Anahtar Sözcükler: Yontu sanatı, lületaşı, yerel, malzeme, Eskişehir

ABSTRACT

MASTER THESIS

MEERSCHAUM AND SCULPTED ART WITH LOCAL MATERIALS

Mehmet AKBURU

Advisor: Assist. Prof. Dr. Murat Han ER

2019, 67 pages

Jury: Assist. Prof. Dr. Murat Han ER

Assoc. Prof. Dr. Önder YAĞMUR

Assist. Prof. Dr. Hüseyin ÖZNÜLÜER

Human beings have produced a variety of sculptures using different goals and materials since the beginning of their existence. In the process from the past to the present, sculpture materials used in sculpture making has shown diversity in many ways and can also have local characteristics.

These sculpture materials, which are specific to only certain regions in different parts of the world and in our country, are seen as local materials due to their special features. Thus, it turns into precious artistic works by the artists living in those regions.

The aim of this study is to analyse sculptures local materials, to look into samples of local materials like meerschaum and to evaluate samples made with traditional materials.

After analysing local materials used in the art of waking sculptures artwork made from meerschaum and traditional materials have been added to the last part of the study.

Key Words: The art of sculpture, meerschaum, local, materials, Eskişehir.

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

C.	: Cilt
cm.	: Santimetre
Çvr:	: Çeviren
Dösimm	: Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü
Edt.	: Editör
E.T.	: Erişim Tarihi
İ.Ö.	: İsa'dan Önce
M. Ö.	: Milattan Önce
M.S.	: Milattan Sonra
S.	: Sayı
s.	: Sayfa
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
XIX	: On dokuz
XX	: Yirmi

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1.1. Mağara Resmi, Lascaux Fransa. MÖ. 15.000-MÖ. 10.000	2
Görsel 1.2. Yontma Ok- Mızrak Uçları, Orta Paleolitik Çağ, Obsidyen Taşı	2
Görsel 1.3. Willendorf Venüsü, M.Ö. 25000, Kireçtaşı	3
Görsel 1.4. Gize Pramitleri M.Ö 2613-2563 Dolayları, Kiretaşı.....	5
Görsel 1.5. Ahşaptan Yontulmuş Büst Mısır, M.Ö.1980.....	5
Görsel 1.6.Büyük Gize Sfenksi M.Ö.3000 Dolayları, Kireçtaşı.....	6
Görsel 1.7. Kraliçe Nefertiti Büstü, M.Ö.1345, Kireçtaşı	7
Görsel 1.8. Abu Simbel Tapınağı ve Heykelleri, M.Ö.1263-1243, Kireçtaşı.....	7
Görsel 1.9. Tutankhamon ve Karısı M.Ö. 1330, Ahşap Üzeri Altın Kaplama	8
Görsel 1.10. Sümer Heykeli, İ.Ö.2000, Kireçtaşı	10
Görsel 1.11. Kral Naram-sin'e Anıt M.Ö. 2370 Dolayları, Bazalttaşı.....	10
Görsel 1.12. Mısır ve Grek (Arkaik Dönem(Medeniyetlerine ait Frontol Duruşlu Benzer Heykeller.....	11
Görsel 1.13. Phidias'ın Athena Heykeli,M.Ö.500, Mermer	12
Görsel 1.14. Laokoon ve Oğulları M.Ö. 175-150 Dolayları, Mermer.....	13
Görsel 1.15. Büyük İskender Büstü M.Ö. 325-300, Mermer.....	13
Görsel 1.16. Traianus Sütunu M.S.114 Dolayları, Mermer	15
Görsel 1.17. Marcus Büstü, M.S. 169 Dolayları, Mermer	15
Görsel 1.18. Duomo Katedrali, 1386-1905, İtalya.....	16
Görsel 1.19. Duoma Katedrali Heykelleri, 1762, Mermer.....	16
Görsel 1.20. Gotik Anlayışla yontulmuş Mermer Röliyef.....	17
Görsel 1.21. Donatello'nun David Heykeli, 1430, Bronz.....	18
Görsel 1.22. Pieta Heykeli, 1498-1499, Michelangelo, Mermer	19
Görsel 1.23. Apollon ve Daphne, 1622-25, Mermer	20
Görsel 1.24. Fetiş Objeler, Ahşap	21
Görsel 1.25. Afrika Yerli Maskesi, Ahşap.....	22
Görsel 1.26. Afrika Kabile Töreni	23
Görsel 1.27. Calais Burjuvaları, Rodin 1889, Bronz	25
Görsel 1.28. Degas. Balerin Heykeli, 1879, Karışık Malzeme	25
Görsel 1.29. 'Soyut Büst', Brancusi, 1913, Bronz.....	27
Görsel 1.30. Moore, Uzanan Figür, 1938, Yeşil Hornton Taşı.....	28

Görsel 2.1. Marc Quinn, Sanatçının Kendi Büstü.....	30
Görsel 2.2. ‘Marat’, Vik Muniz, Çöp ve Atık Malzemelerden Resim.....	31
Görsel 2.3. ‘Ancestral Altars’ Binh Danh, 2006, Klorofil Baskı.....	31
Görsel 2.4. ‘Uçma Makinesi’ Tatlin, 1929-1932, Karışık Malzeme	32
Görsel 2.5.’ Merz Sütunu’, Kurt Schwitters, 1919-1933, Karışık Malzeme	33
Görsel 2.6. ‘Bisiklet Tekerleği’, M. Duchamp, 1913, Ready Made	34
Görsel 2.7. ‘Ben Ölmeden’, Adrian Villar Rojas, 2015, Karışık Malzeme.....	35
Görsel 2.8. Tagua Bitkisi ve Tohumu	36
Görsel 2.9. Tagua Tohumundan Yontulmuş Objeler	37
Görsel 2.10. Carrara’da Mermer Atölyesi.....	37
Görsel 2.11. Carrara’da Mermer Ocakları	38
Görsel 2.12. Sevdalı Bulutlar, Mehmet Aksoy, 1982-1986, Carrara Mermeri.....	38
Görsel 2.13. ‘At Heykeli’, Adnan Ceylan, Sedir Ağacı Kabuk ve Dallar	39
Görsel 2.14. Çakıl taşı Kabartma Resim Çalışması,	40
Görsel 2.15. Lületaşı	41
Görsel 2.16. Eskişehir’de Lületaşı Çıkarılan Alanlar	42
Görsel 2.17. Lületaşı Maden Ocağı.....	43
Görsel 2.18. Lületaşı İşleme Bıçakları.....	44
Görsel 2.19. Lületaşının Yontularak İşlenmesi.....	45
Görsel 2.20. Viyana’da Lületaşından Üretilen Pipo	45
Görsel 2.21. Lületaşı Eserler	46
Görsel 3.1. Derviş, 20*6*4 cm, Alçı, 2017.....	47
Görsel 3.2. Kadın, 19*6*4 cm, Lületaşı Tozu Polyester Döküm, 2018	48
Görsel 3.3. Oturan Kadın, 12*8*7 cm, Lületaşı, 2019	49
Görsel 3.4. Yüzler, 9*8*3 cm, Lületaşı, 2019	50
Görsel 3.5. Bakış, 36*7*10 cm, Lületaşı ve Karışık Malzeme, 2018.....	51
Görsel 3.6. At Başı, 14*11*4 cm, Alçı, 2017	52
Görsel 3.7. Bekleyiş I ,16*9*6 cm, Lületaşı Tozu Polyester Döküm, 2018.....	53
Görsel 3.8. Bekleyiş II, 22*6*7 cm, Lületaşı Talaşı ve Tozu ile Polyester Döküm, 2018.....	54
Görsel 3.9. Bekleyiş III, 17*4*5 cm, Lületaşı, 2018	55

Görsel 3.10. Kavuşma, 18*5*7 cm, Lületaşı Talaşı ve Tozu ile Polyester Döküm,
2019.....56

ÖNSÖZ

İnsanoğlunun dünyada hangi tarihte var olduğu kesin olarak bilinmemektedir. Tahminler ve bazı araştırmalar, milyonlarca sene öncesini işaret etmektedir. Aynı zamanda insanoğlunun ne zamandan beri sanatsal faaliyetlerin içinde yer almaya başladığı da kesin olarak bilinmemektedir (Bigalı, 1999:381). Yapılan araştırmalar neticesinde kesin ve net tarihler elde edilemese de geçmişten günümüze kadar ulaşılmış olan izlerin çoğu, ilk insan yapısı olan ve sanatın ilk örnekleri olarak kabul gören mağara resimleri, yontu el aletleri, idol'ler, heykelcikler kabartmalar vb. eserlerdir.

Doğanın içinde bulunan bütün nesnelere birer sanat ve yontu malzemesi olarak kullanılabilir. İlk çağlardan beri yontu yapımında kullanılan malzemelere baktığımızda farklı yapılara sahip taşlar, ahşap çeşitleri, kil, farklı hayvanlara ait olan dişler, boynuzlar, kemikler ve çeşitli madenler karşımıza çıkmaktadır. Tarihler boyu yeryüzünde yaşamış olan tüm medeniyetler inanışlarını, sosyal yaşamlarını, kültürel birikimlerini, gözlemlerini, tasarımlarını resim ve heykel sanatı yoluyla farklı anlatım şekilleri ve malzemelerle ifade etmişlerdir. İlk çağlardan günümüze kadar geçen bu tarihi süreçte yeryüzünün farklı bölgelerinde yaşamış olan topluluklar, devletler ve medeniyetler sahip oldukları tüm zenginliklerini farklı şekillerde sanat eserlerine yansıtmışlardır. Sanatsal eserlerini hayata geçirirken değişik üslup, teknik ve malzemeler kullanmışlardır. Endüstri devriminden itibaren de özellikle resim ve heykel alanında yaratılmış olan eserler, kullanılan malzeme bakımından çeşitlilik göstermektedir. Kullanılan bu malzemeler günlük yaşamda kullandığımız herhangi bir obje, araç-gereç ve atık, çöp, buluntu gibi nesnelere olabildiği gibi elde edildiği bölgelerin coğrafi (iklimi, bitki örtüsü, jeolojik yapısı, jeopolitik yapısı vb.) şartlarına bağlı olarak yerel olma özelliği taşıyan malzemelerde olabilmektedir. Örneğin jeolojik özellikleri bakımından farklı olan bazı bölgeler tez çalışmamda incelediğim yerel bir yontu malzemesi olan lületaşının sadece Eskişehir bölgesinde bulunması ve oradan elde edilmesi gibi, bünyesinde sadece o bölgeye has mermer çeşitlerine, taş türlerine farklı ve kıymetli madenlerine sahip olabilmektedir. Yine coğrafi konum etkisiyle iklim ve bitki örtüsüne bağlı olarak mamut, fil, balina, geyik vb. bazı farklı hayvanlar sadece belirli bölgelerde yaşam şansı bulmuşlar ve o bölge insanları tarafından boynuzları, dişleri, kemikleri eski zamanlarda yerel yontu malzemesi olarak kullanılmıştır.

‘Lületaşı Ve Yerel Malzemelerle Yontu Sanatı’’ başlıklı bu çalışmada amacım lületaşı yontu malzemesi örneğinden yola çıkarak geçmişten bu güne kadar dünyanın çeşitli bölgelerinde ve ülkemizde bulunan yontu eserlerde kullanılan farklı malzemeler ve yerel olma özelliği taşıyan malzemeleri tarihi süreçte örnek eserler kapsamında incelemek ve sunmaktır.

Araştırma sürecinde ve yazım sürecinde bana destek olan eşime, kızıma ve arkadaşlarıma, danışmanlık hususunda bilgilerini, samimi ve kıymetli desteklerini esirgemeyen hocalarım Doç. Dr. Önder YAĞMUR’a, Dr. Öğr. Üyesi Murat Han ER’e ve Prof. Dr. Mustafa BULAT’a teşekkürü bir borç bilirim.

Erzurum-2019

Mehmet AKBURU

BİRİNCİ BÖLÜM

HEYKEL SANATINA GENEL BİR BAKIŞ

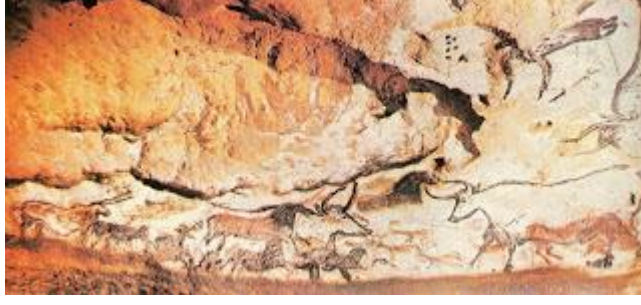
1.1. HEYKEL

Heykel, heykeltıraşın yaşamı boyunca aklında ve kalbinde biriktirdiği duygu ve düşüncelerini, sahip olduğu yetenek ve becerilerini kullanarak belirli bir estetik disiplin içerisinde tasarımını en iyi şekilde yansıtabileceğini düşündüğü çeşitli malzemeleri kullanarak yeni bir form elde etme sanatıdır.

Sanat ve sanat ürünleri çağdan çağa ve toplumdaki topluma çok farklı biçimlerde değerlendirilmiş ama buna karşın bütün insanlık tarihi boyunca var olmuştur. Sanatın asıl özelliği belirli bir nesne üretmeyi amaçlayan ve bir tasarım ya da kurmaca sonucunda ortaya çıkan bir etkinlik olması, insanın yaratıcı gücüne bağlı bulunmasıdır. (Bozkurt, 1995: 15-16).

Doğada yaşam mücadelesi içinde olan insan, günlük yaşamında işine yarayabilecek bir takım araçlara ihtiyaç duydukça bu araçları çevresinden doğal yapılarıyla alıp kullanmıştır. Örneğin genel yapısı itibariyle kabaca baltaya benzeyen bir taş parçasını doğadan alıp, gündelik işlerinde farklı amaçları için kullanmıştır. Zaman içinde kullandığı bu araçların yerine daha kullanışlı olabilecek olanları seçmeye başlamıştır. Süreç içinde gözlemleri ve kazandığı tecrübeler sayesinde kullandığı bu doğal malzemeleri işine daha çok yarayacak biçimde şekillendirmiş daha işlevsel bir hale getirmiştir. (Fischer, 1993: 18-19).

İnsanoğlu yeryüzünde var olmaya başladığından itibaren doğa ile büyük bir mücadele içerisine girmiştir. Bu mücadele insanın doğada hayatta kalabilme mücadelesi olmuştur. İnsanoğlu bu savaşı sürdürürken doğaya karşı güçsüzdür ve beslenme, barınma gibi yaşamsal ihtiyaçlar yönünden tabiata muhtaçtır. Zamanla insan hayatta kalma savaşında günlük yaşamında ihtiyacı olan eşya ve el aletlerine kendi becerisini kullanarak üretmiştir. Barınak olarak kullandığı mağaraların duvarlarına farklı amaçlarla basit resim ve figürlerden oluşan izler bırakmıştır (Sinemoğlu, 1984:27-37). (Görsel 1.1)

Görsel 1.1. Mağara Resmi, Lascaux Fransa. MÖ. 15.000-MÖ. 10.000

İlk çağa ait olan objeler ve desenler insanın doğada varlık göstermeye başlamasının bilimsel olarak tarihlendirilmesinde çok önemli tarihi deliller olmuştur. Paleolitik ve Neolitik Çağlara ait olan bu obje ve izler genellikle o çağlarda yaşayan insanların yaşadıkları tabiatın birer parçası olma özelliği gösteren kil, ahşap, çeşitli taşlar, farklı hayvanlara ait boynuz, diş ve kemik gibi malzemeler basit yontu teknikleri ile yontulup şekillendirilmiştir. İlk yontu objeler balta, ok ucu, mızrak ucu, bıçak, vb. objeler, çakmak taşlarından ve obsidyen taşlarından yontulmuş olarak karşımıza çıkmaktadır. (Yalçınkaya, 1977: 1). (Görsel 1.2)

Görsel 1.2. Yontma Ok- Mızrak Uçları, Orta Paleolitik Çağ, Obsidyen Taşı

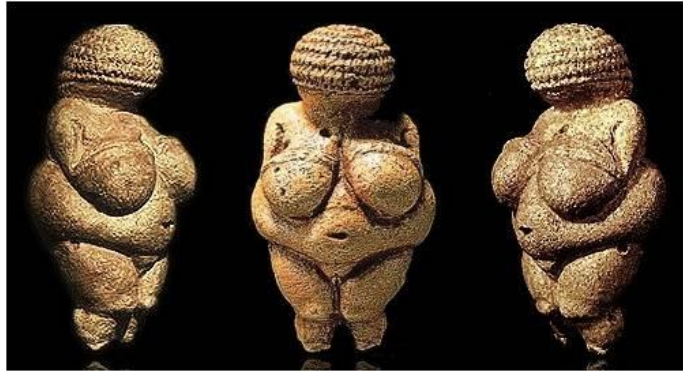
Bu kanıtlar ışığında ilk çağ yontularında kullanılan malzemeler, yapıları ve elde edildikleri bölge gereği yerel olma özelliğine sahip dersek yanlış ifade etmiş olmayız. Aynı zamanda Paleolitik çağa ait ilk yontu objeler ve mağara resimleri farklı amaçlar ve anlamlar taşımalarının yanı sıra insan yapısı olan ilk yontular ve eserler olma özelliği taşımaktadır.

Anlaşılabileceği üzere çok eski dönemlerden itibaren günümüze kadar sanatsal üretim ve etkinlikler istinasız tarih sayfasında yer almış olan her toplumda, devlette ve medeniyette farklı şekillerde, farklı yontu malzemeleriyle kendini göstermiştir.

Eski çağ insanların sahip oldukları imkanlar malzeme çeşitliliği, yontu araç gereçleri, sahip olunan bilgi ve beceri birikimi bakımından düşünüldüğünde çok sınırlıydı. Günümüze kadar süre gelen zamanda çok önemli yollar kat edilmiş olup basit gibi görünen eserler ve bu eserleri oluşturmakta kullanılan teknikler, araçlar çağının farklı toplumlarını ve bir sonraki medeniyetleri etkilemiş, sonraki kuşaklar tarafından kültürel miras olarak alınarak geliştirilmiş ve bu çalışmalar gerek malzeme olarak gerekse ifade edilebilme biçimi olarak farklı arayışlarla devam etmiş, bu günlere gelinmiştir. Bu gelişim sürecinde toplumların inanışları, sosyal ve kültürel yapıları, askeri ve ekonomik güçleri, coğrafi konumları sanatlarına da farklı biçimde yansımış, doğal olarak sanat eserlerini de etkilemiştir.(Sinemoğlu, 1984: 8).

Avusturya'da bulunmuş olan ve 30 bin yıl önce yapıldığı kestirilen **Villendorf Venüsü**: 6 bin yıldır Anadolu'da yapılmış olan **ana tanrıça** ya da **Kibele** yonutları ve **Antik Çağ Venüs**'leri, kadın vücudunun güzelliğini yansıtmak amaçlı değil, tıpkı mağara resimleri gibi, **büyü** amaçlı ve insan eliyle gerçekleştirildiği bilinen ilk yonutlardır. Ana tanrıça yonutları **bereket dininin** ürünleridir. (Şenyapılı, 2003:1). (Görsel 1.3)

Ana tanrıça eserlerinin ilk yontulduğu dönemler tarım üretiminin ve ilk yerleşik yapılanmaların olduğu dönemlere denk gelmektedir. Bu bereket sembelleri, çok yaygın bir şekilde, farklı bölgelerde yaşam süren medeniyetlerde genellikle o medeniyetlerin coğrafyasında bulunan doğal nesnelere şekillendirilmesiyle oluşturulmuştur. Yontu malzemesi olarak ahşap, kireçtaşı, bazalt taşı, mermer, kil, fildişi, gümüş, altın, tunç gibi malzemeler kullanılmıştır.

Görsel 1.3. Willendorf Venüsü, M.Ö. 25000, Kireçtaşı

Neolitik Çağda yaşam anlayışı farklılaşan insanoğlu tarımsal faaliyetlere başlamıştır. Tarıma önem veren büyük medeniyetlerin en belirgin özellikleri tarımsal faaliyetlerini gerçekleştirebilecekleri sulak ve verimli alanlara yerleşmiş olmalarıdır. Nil

nehri etrafında hayat bulan Mısır Uygarlığı ve Dicle-Fırat nehirleri arasında kalan ve Mezopotamya adı ile bilinen bölgede varlık gösteren Mezopotamya medeniyetleri tarımla uğraşmış bu sayede yerleşik düzene geçmiş, varlık gösterebildikleri zaman süresince dikkat çekici sanatsal eserlere ve mimari yapılara imza atmışlardır. Bu medeniyetlerin başında bütünsel bir kültür sanat anlayışına sahip olan Mısır Medeniyeti gelmektedir. (Turani, 2015: 76-77).

1.2. MISIR MEDENİYETİ HEYKEL SANATI

Mısır Medeniyetinde sanatsal gelişmeler M.Ö. 2850-M.S.395 arasın belirli büyük ailelerin yönetiminde; Eski Krallık, Orta Krallık, Yeni Krallık ve Romalıların Mısır'ı ele geçirmesinden sonraki dönemi anlatan Romalılar Çağı olarak adlandırılır ve tarihi süreç bu bölümlerle ele alınır. Daha önceki dönemler ise Sülaleler öncesi dönem olarak anılır. (Huntürk, 2011: 48) Mısır Medeniyeti diğer büyük toplumlarda olduğu gibi inanış ve yönetim bakımından benzerlikler göstermektedir. Halk, Firavun olarak adlandırılan kutsal kabul edilen krallar tarafından yönetilmekteydi, ölümsüzlüğü çağrıştıran bir yaşam sonrası hayat anlayışı vardı. Tarihteki diğer topluluklara benzer bir şekilde dinsel inanışın kuralları ve yasaları yaşamın her alanında etkisini göstermiştir. Dinsel inanışın özellikle medeniyetin yarattığı mimari ve sanat eserlerine yansması çok farklı şekillerde kendini göstermektedir ve sanat eserleri tamamen bu doğrultuda şekillenmiştir. (Görsel 1.4) Krallar için yapılan anıtlar, yine krallar ve önemli kişiler için yapılan, dünyanın en gösterişli mezar yapılarından olan piramitler ve bu yapıların içerisinde bulunan, mezar sahibine sonraki yaşamında eşlik edecek büstler, kabartmalar, vb. objeler, çeşitli geometrik izler ve işaretlemelerin olduğu duvar resimleri, dönemin izlerini yansıtan kıymetli eserlerin örneklerini oluşturmaktadır. (Görsel 1.5) Bu kapsamda bahsettiğimiz bu eserler çok önemli anlamları taşımakta ve bu eserleri yaratan yontucu bu dönemde hayatın koruyucusu ünvanını taşımaktadır. (Gombrich, 2002: 55-58).

Medeniyetin en bilinen ve çarpıcı eserleri olan Gize Piramitleri; Keops, Kefren, Mikerinos adlarındaki firavunlar tarafından Eski Krallık zamanında yaptırılmıştır ve aynı adlarla anılmaktadır. Yapımında bölgede bulunan taşocaklarından çıkartılıp, belirli boyutlarda yontulan blok yapı taşlarından oluşturulmuşlardır. Keops olarak isimlendirilen piramit günümüzde ayakta kalabilmiş yeryüzünün yedi harikasından biri

olarak benimsenen eserdir. Bu mezar yapılarını korumaları düşüncesiyle kafa kısmı firavun, vücudunun diğer kısmı yatar vaziyette olan aslan şeklinde yontulmuş sfenks olarak isimlendirilen bir anıt, piramitlerin yanında yer almaktadır. (Çetintaş,2016).

Görsel 1.4. Gize Pramitleri M.Ö 2613-2563 Dolayları, Kiretaşı

Görsel 1.5. Ahşaptan Yontulmuş Büst Mısır, M.Ö.1980

Mısır medeniyetindeki anıtlar ve mimari eserler çağının imkanlarıda düşünüldüğünde olağan dışı boyutlarda tasarlanmış ve hayata geçirilmiştir. Bu eserlerin atfedildiği güç sahibi firavunlarda, güçlerini topluma iletmek için vücutları aslan şeklinde başları insan olarak betimlenmiş devasa büyüklüklerde anıt eserler olarak yontulmuşlardır.(Görsel 1.6) Bu eserlere sfenks denilmektedir. Bahsedilen bu eserlerdeki abartı izleyenlere gücü hissettirmektedir. (Şenyapılı, 2003: 5).

Görsel 1.6.Büyük Gize Sfenksi M.Ö.3000 Dolayları, Kireçtaşı

Kraliçe Nefertiti'yi tasvir eden büst, estetik- güzellik bakımından idealize edilmiş önemli bir eserdir. (Görsel 1.7)

2. Ramses için tapınak olarak inşa edilen görkemli yapının ön tarafında oturur vaziyette görünen dört adet kral heykelleri yaklaşık 20 m.'yi bulan yükseklikleriyle dikkat çekmektedir. Doğal kayalıkları oluşturan kum taşı yüzeyinin yontulması ile şekillendirilmiştir. (Pischel, C.1, 1983: 65). Bu anıtı incelediğimizde olağan üstü bir yontu ustalığıyla karşılaşmaktayız. (Görsel 1.8) Kullanılan malzeme bakımından da tamamen coğrafi doğal yapının parçası olan kayalık alan yontu malzemesi gibi değerlendirilmiş, kireçtaşı özelliği taşıyan kayalıklar ustaca bir oran-orantılama hesabıyla ölçeklendirilmiş ve yine eşine az rastlanacak ustalıkla, yüzey yontularak şekillendirilmiştir. Sözü ettiğimiz ölçeklendirme yapılırken bu medeniyetin matematik bilimine nasıl hakim olduğunu diğer anıtsal eserlerde olduğu gibi bu eserde de anlamış oluyoruz. Bu medeniyetin heykel sanatında heykeller, oturur vaziyette, ayakta durur vaziyette ve serbest-basit tarzda tanrılar, yönetenler ve halkın içinden olan sıradan kişiler şeklinde işlenmiştir. Kabartma tasvirlerde ve resimlerde perspektif kurallarına yer verilmemiş figürlerin kafa, kol, bacak gibi uzuvları profilden vücut bütünü önden görünür bir taslakla işlenmişlerdir.Önemli sayılan kimseler büyük boyutlarda gösterilmiştir.

Görsel 1.7. Kraliçe Nefertiti Büstü, M.Ö.1345, Kireçtaşı

Görsel 1.8. Abu Simbel Tapınağı ve Heykelleri, M.Ö.1263-1243, Kireçtaşı

Yaratılan eserlerin malzemesi bölgede bulunan granit, bazalt, kireçtaşı, jibs vb. taş türlerinden oluşmakta ve bölgedeki taş ocaklarından çok zor şartlarda çıkarılmakta ve de inşa alanına taşınmaktaydı. Ahşap yontu malzemeleriye bölge ikliminin elverişliliğinden bu coğrafyada ve çevresindeki ormanlarda yetişen abanoz, sedir, ardıç gibi ağaç türlerinden elde edilen kerestelerden oluşmaktaydı. Bölgede yaşayan hayvanların kemikleri ve dişleri de yontuda kullanılıyordu. Yine sadece bu coğrafyada yetişme şansı bulan papürüs bitkisi işlenerek bir nevi kağıt yapılıyordu. Bu bakımdan kullanılan malzemer dönemin koşullarına göre yerel sayılabilir. Eserlerin bazıları altın, gümüş, tunç vb madenlerle kaplanmış bazıları farklı tonlarda renklendirilmişlerdir. Anlaşılacağı gibi bölge yontu malzemeleri açısından zengin imkanlara sahiptir.

Mısırlılar şekillerden ve resimlerden oluşan, adına **hiyeroglif** denilen bir çeşit resimli alfabe icat etmişlerdir. Bu anlatım biçimini kilden ürettikleri tabletlere, bölgede bolca bulunan yumuşak kireç taşlarına, bölge coğrafyasında yetişen abanoz ve sedir ağaçlarından oluşturdukları düz zeminli objelere kazıyorlardı. Bu yolla bir bakıma zamanlarının önemli olaylarını bu şekilde yansıtıyorlardı. Bu eserlerde medeniyete ait

farklı mitolojik figürler, sosyal yaşam ve inanışların birçok yansıması konu olarak yer almıştır. Bazı eserler farklı renklerde boyanmış veya altın, gümüş vb. kıymetli madenlerle kaplanmıştır.(Calvet, 2019). (Görsel 1.9)

Görsel 1.9. Tutankhamon ve Karısı M.Ö. 1330, Ahşap Üzeri Altın Kaplama

1.3. MEZOPOTAMYA MEDENİYETİ VE HEYKEL SANATI

Mezopotamya bölgesi ülkemizin bir parçası olan Doğu Anadolu bölümünden başlayıp Basra Körfezine kadar olan bir alanı kapsayan, Dicle ve Fırat Nehirlerinin arasında kalan bundan dolayı verimli topraklara sahip olan bölgedir.

Mezopotamya sanatına bakıldığında belirli bir toplumun, devletin kültürel özelliklerini sanat eserlerinde bütün olarak gösteremez. Bunun nedeni bölge içinde farklı kent devletlerinin varlığıdır. Bu devletler kendi aralarında sürekli bir toprak ve güç savaşı içinde mücadele etmişlerdir. Aynı zamanda dış göçler bölge kimliğinin farklılaşmasında etkili olmuştur. Tüm bu etkilerden dolayı Mezopotamya sanatı Mısır sanatındaki gibi takip edilebilir bir düzen ve bütünlük göstermez. (Turani, 2015: 75-77).

Bölgede İ.Ö. 4000’li yıllarda Sümer Devleti etkili olmuş sonrasında sırasıyla Akad Devleti, Asur ve Babil Medeniyetleri varlık göstermiştir. Bu coğrafyada hayat bulan heykel, diğer toplum ve medeniyetlerdekine benzer şekilde tanrıları, iktidar sahiplerini, dinsel otoriteye sahip şahsiyetleri ve toplum içinde bilinen bireyleri sonsuzlaştırmak için kullanılmıştır. Mezopotamya coğrafyası taş malzeme bakımından zengin değildir. Bu sebepten bu bölgenin heykelleri Mısır coğrafyasındaki heykeller

gibi abartılı şekillerde yapılamamıştır. İkinci bir kıyaslamayı yapacak olursak Yunan heykelleri gibi normal insan boyutunda olarak da tasarlanamamıştır (Görsel 1.10). Mezopotamyalı sanatçılar, bulunabilen taşlara bağlı olarak yontularını tasarlamışlardır. (Şenyapılı, 2003: 20-21). Sümer heykellerinin konusunu dinsel öğeleri oluşturan tanrılar, dönemin yöneticileri, toplum tarafından kabul gören insanların figüratif betimlemelerinden oluşmaktadır. İnanılanla inananın, yönetilenle yönetenin tasvir edildiği heykellerde önemli bir statü ayrımı yapılmadan aynı tarz ve üslupla heykeller oluşturulmuştur. Sümer yontularındaki figürler belirgin oval kontur çizgilerle sınırlandırılmış büyük gözleriyle kendine özgü bir tarz oluşturmaktadır (Pischel, C.1,1981: 26). Mezopotamya sanatı hakkında çok fazla bilgi sahibi olamamaktayız. Çünkü bu bölge taş malzeme bakımından yoksundur. Zamanın olumsuz koşullarına dayanamayan kerpiç mimari eserlerin yapı malzemesi olmuştur. Taştan yontulan heykel örnekleri az da olsa karşımıza çıkmaktadır. Mezopotamya yontu sanatçıları krallarının isteğiyle, kahramanlıkları konu alan büyük savaşları, mücadelelerini ve zaferlerini anlatan eserler yapmışlar, bir nevi kralların otoritesini güçlendirmişlerdir. (Gombrich, 2002:70-72). Akad Devleti'nin önemli yöneticisi olan Kral Sargon'un yönetim döneminde yaşanan coğrafyadaki yontu malzemesinin yetersizliği sebebiyle dış bölgelerden ticaret yoluyla getirilen çeşitli taşlar kullanılarak devrin savaş başarılarını konu alan anıtlar yaptırılmış ve belirli alanlara yerleştirilmiştir (Huntürk, 2011:74-75), (Görsel 1.11).

Görsel 1.10. Sümer Heykeli, İ.Ö.2000, Kireçtaşı

Görsel 1.11. Kral Naram-sin'e Anıt M.Ö. 2370 Dolayları, Bazalttaşı

1.4. GREK MEDENİYETİ HEYKEL SANATI

Yunan yontu sanatında ilk heykel çalışmalarının kil, fildişi, kemik gibi yontu malzemelerinden oluşturulduğu görüşü dile getirilmektedir. Mısır medeniyeti ile kurulan ilişkiler sonucunda Yunan heykel sanatında kullanılan malzeme konusunda değişim yaşamaya başlamıştır. Yontu, kireçtaşı ve benzeri olan kumtaşı ile icra edilmeye başlanmıştır. Bu taşlar basit el aletleriyle kolaylıkla işlenebilmekteydi. Daha sonraki dönemlerde yaşanan bölgenin civarlarında bulunan Naxos, Paros ve Pentelikos adalarından elde edilen, kumtaşı ve kireçtaşına göre daha sert ve dayanıklı olan mermerler yontu malzemesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Arkaik dönem olarak isimlendirilen bu dönemdeki anıtların yapım amaçlarının dini düşünceler temelli olduğu düşünülmektedir. Kouros adı verilen ayakta ve çıplak olarak betimlenen erkek heykeller ve kol, kaba giysi kıvrımları ile betimlenen Kore adı verilen kadın heykelleri dönemin en meşhur yontu eserleridir. (Boardman, 1996: 21-26).

Mısır Medeniyetindeki heykeller ile Grek Arkaik dönem heykelleri dik duruş şekilleri, kollarının yanlardaki vaziyeti ve ayakların zemine basma şekilleri bakımından birçok benzerlik göstermektedir. (Görsel 1.12) bu benzerlikler aşağıdaki görsellerle kıyaslanabilir.

Görsel 1.12. Mısır ve Grek (Arkaik Dönem) (Medeniyetlerine ait Frontol Duruşlu Benzer Heykeller

Arkaik dönemden sonra yeni bir sanatsal bakış açısıyla oran-orantının ön planda tutulduğu, gerçekçi gözlemin yansıtıldığı eserler yaratılmıştır. Klasik dönem olarak anılan bu dönemde Kore heykellerinin önceki dönemlerdeki kaba ve basit giysi kıvrımları bu dönem sanatçılarınca estetik bir anlayışla gerçekçi gözlemlerle ele alınıp mermer bloklar büyük bir ustalıkla işlenmiştir. Kros heykellerinin duruş pozisyonları farklılaşmış, heykeller hareketli bir görünümle oluşturulmuştur. (Görsel 1.13). Dönemin en iyi heykeltıraşlarından olan Phidias önemli eserler üretmiştir.

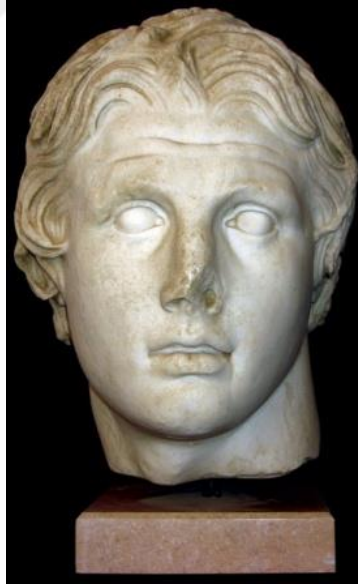
Görsel 1.13. Phidias'ın Athena Heykeli, M.Ö.500, Mermer

Klasik dönemin birikimleriyle yeni arayışlar içinde olan heykel sanatçıları Helenistik dönemde önceki dönemlerin sanatçıya yüklediği bazı sanatsal anlayışların dışına çıkmıştır. Bu zamanın yontu ustaları sanatlarında dinsel inanışlardan sıyrılmaya başlamışlardır. Mitolojik Tanrıları eserlerinde farklı ifade şekilleriyle ve dingin olmayan hareketli biçimlerde tasarlamışlardır. (Görsel 1.14) Heykellerdeki portreler ifade kazanmış başarılı büst-portre çalışmaları dönemin önemli eserlerinden olmuştur. (Görsel 1.15) Büyük İskender döneminde imparatorluğun topraklarının hızla genişlemesiyle Yunan sanatı sadece kendi sınırlı bölgesinde kalmayıp çok geniş coğrafyalara yayılıp diğer medeniyetlerce anlaşılma fırsatı bulmuştur. Bu dönem heykel sanatına toplumdaki ilgi daha da artmış maddi güce sahip şahıslar sanat objelerine sahip olmaya başlamışlar, asıllarına ulaşamadıkları kıymetli heykellerin kopyalarını yaptırmışlardır. (Gombrich, 2002: 105-111).

Helenistik dönem heykellerini incelediğimizde, zamanın sanatçıların nasıl bir figüratif gerçekçilik düzeyine eriştiklerini hayretle incelemekteyiz. Erişilen bu düzey sonraki çağlardaki birçok sanatçıyı etkileyecek, onlara sanatlarını yaratmalarında ışık tutacaktır. Özellikle Görsel 1.14’ deki Laokoon ve Oğulları adlı eserdeki gerçekçilik ve dinamizm Rönesans dönemi sanatçısı Michelangelo Buonarroti’nin eserlerine ilham vermiştir.

Görsel 1.14. Laokoon ve Oğulları M.Ö. 175-150 Dolayları, Mermer

Görsel 1.15. Büyük İskender Büstü M.Ö. 325-300, Mermer

1.5. ROMA MEDENİYETİ HEYKEL SANATI

İlk krallık yönetimi önyasadan göç etmiş olduğu tahmin edilen Etrüskler tarafından İ.Ö. 753-509 zaman aralığında teşkilatlanmıştır. Daha sonraki devlet

yapılanması olan Cumhuriyet dönemini İ.Ö.509-31 yılları arasında Romalılar yapılandırıp yönetmişlerdir. Bu dönemde büyük savaşlar devam etmiş olup sonucunda Yunanistan ve İspanya toprakları alınır. İ.Ö.31-İ.S.476 arasındaki süreçte Romada İmparator Dönemi hüküm sürmüştür. Bu dönemde Mısır, Roma İmparatorluğu topraklarına dahil edilmiştir. Roma topraklarında yaşamış olan Etrüskler, Yunanlar gibi toplumların ve İmparatorluğun sosyal, siyasal, askeri faaliyetleri sonucu tanıdığı, farklı sanatsal ve kültürel anlayışları kendi bilgi ve tarzlarıyla harmanlamışlardır. Roma Medeniyeti özellikle mimari alanda tapınaklar, zafer abideleri, su kemerleri, hamamlar, tiyatrolar, köprüler, bazilikalar gibi çeşitli eserleri, hüküm sürdüğü bölgelerde farklı zamanlarda inşa etmişlerdir. Bu mimari yapılardan özellikle zafer abideleri sayılan zafer kapıları ve dikilitaşlarda heykel sanatının çok önemli örneklerini yaratmışlardır. (Turani, 2015:185-189-193).

Romalı heykeltıraşlar eski medeniyetlerdeki meslektaşlarından kalan bir misyonu devam ettirmişlerdir. Yaptıkları savaşları ve askeri başarılarını yontu eserlerinde betimlemişlerdir. Bu eserler Roma mimarisinde dikilitaşlarda ve zafer taklarında tarihi bir belge gibi işlemişlerdir. (Görsel 1.16) Doçyalılarla yapılan savaşı anlatan Trainus Sütunu bu eserlerin en önemlilerindedir. Kesme taş malzemedeki sütun görüntüsünde yapılan kulenin tüm yüzeyi silindirik yapıda kaplanmış mermer malzemelerin savaş sahneleri betimlemelerinin kabartma şeklinde yontulmasıyla oluşturulmuştur. Bu anıtsal eserin yapımında Yunan heykel sanatının tüm birikimleri kullanılmıştır. Romada, ilkel inancından kalma ölen insanın suratının balmumu ile kalıplanıp yaşatılması geleneğinin etkisi ustaca yontulan büstlerde bir bakıma devam ettirilmiştir. Portreler, sade fakat gerçekçi biçimde sınıf farkı gözetmeksizin modelini toplumun her kesiminden alarak mermerden yaratılmışlardır. (Görsel 1.17) (Gombrich, 2002: 121-122).

Görsel 1.16. Traianus Sütunu M.S.114 Dolayları, Mermer

Görsel 1.17. Marcus Büstü, M.S. 169 Dolayları, Mermer

1.6. GOTİK HEYKEL SANATI

Bu üslup XII. yüzyıl ortalarından XV.yüzyıl ortalarına kadar devam eden zamanı kapsamıştır. Fransa'da başladığı görüşü ilk örneklerinin burada inşa edilmesindedir. Dini inanış temelinde ortaya çıkmış olan bu tarz özellikle dini yapılar olan katedrallerle hayat bulmuştur.(Görsel 1.18) Geçmiş dönemlerdeki gibi bu dönemde de heykel, dini yönlendirmeler çerçevesinde Gotik anlayışla yapılandırılan mimari projelerde süsleme amaçlı figüratif eserler olarak tasarlanmış, ayrıca bağımsız eserler olarakda yapıların bünyesinde konumlandırılmıştır. (Görsel 1.19) Dönemin rölyefleride bu anlayışta ilgi çekici örneklerle karşımıza çıkmaktadır. (Ayaydın, 2010: 122).

Görsel 1.18. Duomo Katedrali, 1386-1905, İtalya

Görsel 1.19. Duoma Katedrali Heykelleri, 1762, Mermer

Gotik tarzda tasarlanan ve yontulan heykellerdeki ve yüksek kabartmalardaki amaç çeşitli kutsal kitaplardaki öğretileri dönemin okur-yazar olmayan kişilerine aktarmak ve bu zengin görsellerle insanlar üzerinde dini etki kurmaktır. Anıt ve rölyefler yapılırken dini otoritelerin yönlendirmesi ve istekleri doğrultusunda belirli bir sıralamayla tasvir edilmiştir. Yapılardaki sütunlar görsel bakımdan heykellerle bütünleştirilip mimari ve heykel sanatları birlikte uyum içinde anıtsallaştırılmıştır. (Görsel 1.20) Bu anlayışla tasarlanan heykel ve kabartmalarda hayat bulan şahıslar vücut pozisyonları ve ifade biçimleri bakımından sade ve doğal bir izlenim sunar. Gotik sanat anlayışının benimsendiği Fransa, İtalya, İngiltere, Almanya gibi büyük kentlerde bu akımın önemli örnek eserleri halen ayaktaadır. (Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, Cilt.2. 1997: 690-693).

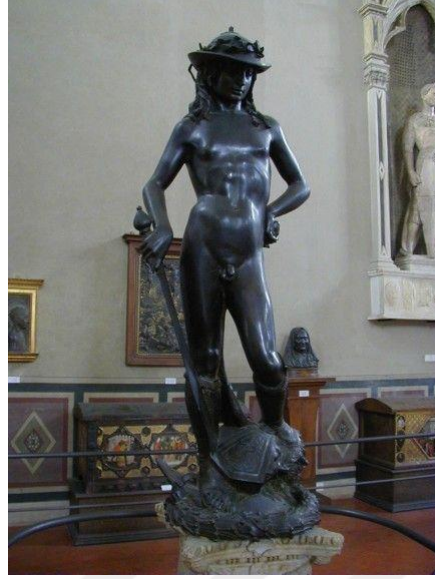
Görsel 1.20. Gotik Anlayışla Yontulmuş Mermer Röliyef

Gotik tarzı heykellerin yontu malzemesi genellikle mermerdir kilise kapılarının süslemesi için tunç madenide kullanılmıştır.

1.7. RÖNESANS DÖNEMİ HEYKEL SANATI

XV. yüzyılın başlarında İtalya’da bu sanatsal anlayışın oluşmaya başladığı kabul görmektedir. Rönesans sanat anlayışının oluşmasında iki faktör vardır. Biri Yunan ve Roma klasik sanat anlayışına duyulan özlem, diğeri ise çağın bilimsel gelişmelerinden olan matematik bilimi ve resim sanatının birlikte kullanılıp düz yüzeyde üç boyutlu bir anlatımın gerçekleştirildiği perspektif kuralıdır. Rönesans dönemi çok önemli sanatçıları yetiştirmiş, aynı zamanda günümüzdede geçerliliği olan sanatsal kuram ve kavramları oluşturmuştur. (Conti, 1978: 3-5).

Ortaçağda artan kilise baskısına zamanla tepkiler kıvılcımlanmaya başlamış insanın önemsendiği bir anlayış önemsenmeye başlamıştır. Sanatsal eserlerde dini yönlendirmelerin etkisinin azalacağıının da izleri görülmektedir. Bu değişimler 1350’lerde Floransa’da kendini göstermektedir. 1430 tarihinde (Donato di Betlo Bardi) Donatello ‘nun bronz malzemeden döktüğü David heykeli Rönesansın ilk çıplak erkek heykelidir.(Görsel 1.21). (Şenyapılı,2003: 3).

Görsel 1.21. Donatello'nun David Heykeli, 1430, Bronz

Ortaçağın sonuna doğru dini otoritelerin baskıcı tavırlarına karşı dönemin aydınlarında ve sanatçılarında oluşmaya başlayan yeni arayışlar ve bununla beraber bilim ve sanat alanında ortaya konulan eylemler dönemine göre büyük atılımları aslında. İnsanı yeniden değerli kabul etme yüzyıllardır süregelen kalıplaşmış, zamanın ihtiyaçlarını görmezden gelen otoriteyi Yeniçağ ile birlikte değişime sürükleyecekti. Yeniçağdaki Rönesans dönemi adının anlamı gibi yeni bir hayat sundu çağın insanlarına.

Rönesans heykeltıraşları tıpkı Antik Yunan yontularındaki gibi müthiş bir gözlem ve ayrıntılı etüt çalışmalarıyla, İtalya'nın önemli mermer yataklarına sahip Carrara bölgesinden getirilen mermer bloklarını ustaca yontup tasarımlarını farklı biçimlerde ortaya koyuyorlardı. Michelangelo, Rönesans çağının en önemli heykeltıraşı olarak birçok eser üretmiş ve sonraki zamanlarda pek çok heykeltıraşı etkilemiştir.(Görsel 1.22).

Görsel 1.22. Pieta Heykeli, 1498-1499, Michelangelo, Mermer

1.8. BAROK HEYKEL SANATI

Barok üslup 1600-1750 tarihleri arasında İtalya, İspanya, Portekiz gibi şehirlerde mimari eserlerinde etkisini göstererek Avrupa'ya yayılmıştır. Bu sanatsal bakış açısıyla yaratılan eserlerin örneklerine kilise, şapel vb. dini yapıların, sarayların iç-dış alanlarında ve şehir meydanlarında oluşturulan heykel, kabartma, süsleme eserlerle karşımıza çıkmaktadır. Bu dönemde yaratılan heykellerin en önemli özelliği figürlerin abartılı vücut hareketleri ile ifade edilmesidir. Heykellerdeki bu hareketler eserin etrafında dolaşılıp tüm açılardan izlenmesi gerekliliğini sağlamakta aynı zamanda biçimdeki hareketten dolayı ışık-gölge zenginliği hat safhaya ulaştırmaktadır.(Görsel 1.23.) Dönemin en önemli yontu sanatçısı Gian Lorenzo Bernini'dir. Bernini'nin eserlerinin portreleri ifade bakımından çok başarılıdır. Dönemin heykelleri Helenistik yontu özellikleriyle örtüşmektedir. Avrupa'da yaygın olarak kullanılan Mermer ve tunç malzemedeki farklı olarak İspanya'da ahşap malzemedeki oyulan heykeller yaygındır.(Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi, C.1, 1997: 194-196)

Görsel 1.23. Apollon ve Daphne, 1622-25, Mermer

1.1.9. AFRİKA SANATI

Afrika kıtası yeryüzünde kapladığı alan ve yaşayan insan nüfusu bakımından dünyanın ikinci büyük kıtasıdır. Birbirinden farklı topluluklar, kabileler eski geleneklerini sürdürerek günümüzde de yaşamlarına bu topraklarda devam etmektedir. Günümüzde kıta üzerinde 54 resmi devlet yer almaktadır.

Afrika topluluklarındaki sanat anlayışı bu topraklardaki inançlardan beslenmiştir. Buna bağlı olarak da sanatsal anlatımda kullanılan malzemeler ve malzemeleri işleme teknikleri çok farklı biçimlerde icra edilmektedir. Kullanılan malzemeler arasında ahşap, çeşitli madenler, deri ve kil önemli yere sahiptir. Bu kıtadaki tüm sanatsal eserler üretildikleri bölgelerin doğal ve işlevsel parçalarıdır. Kıtada sanatçılık ve zanaatkarlık iç içedir. (İslam Ansiklopedisi, C.1 1988: 416).

Bu kadar geniş bir alanda ve birbirinden ayrı çok fazla topluluk ve kabilenin oluşturduğu köy ve yerleşim alanlarındaki yaşam koşulları birbirlerine yakın olmakla birlikte inanışları, yaşamı algılayışları, bu algılamının sosyal hayata yansması doğal olarak çeşitlilik göstermektedir.

Bu çeşitlilik içerisinde inanç boyutunda birer anlamı olan heykeller, maskeler, idoller ve fetiş objeler sanatsal anlamda bu kıtaya ait büyük bir zenginliği oluşturmaktadır.

Çalışmam içerisinde kısaca bahsettiğim, ilk çağdan itibaren tarihsel süreçte yer almış olan farklı toplulukların, devletlerin ve medeniyetlerin sanatsal alanlarındaki ortak özellikleri sanat anlayışlarına birbirinden farklı dini inanışlarının egemen olmasıdır. XX. yüzyıldan itibaren sanatsal yaratıda etkisini kaybetmeye başlayan bu inanç etkisi, Afrika sanatında animizm inancı ve fetişler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Animizm; kainattaki akla gelen her nesnenin ruhunun olduğu ve tüm kainatın bu ruhların mistik güçleriyle idare edildiği inancıdır.(Turani,2000: 13). Fetiş; animizm inancına sahip topluluklarda bireylerin her türlü kötülüğe karşı koruyuculuğa sahip oldukları düşüncesini ve uğur getirdiği anlamlarını yükleyip beraberinde taşıdıkları, farklı biçimlerde şekillendirilmiş taşınabilir obje ve eşyalardır.(Görsel 1.24).(Sözen, Tanyeli, 1992: 83).

Görsel 1.24. Fetiş Objeler, Ahşap

Animizm inanışı ve fetiş objeler sadece Afrika kabilelerine özgü olmayıp Mayalar, İnkalar ve İslam öncesi Orta Asya Türk toplulukları gibi farklı coğrafyalarda yaşam sürmüş medeniyetlerde de görülmüştür.

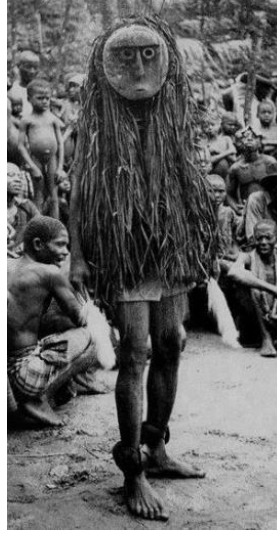
Afrika medeniyetinin sanat anlayışı ve eserlerinden medeni dünyanın haberdar olması uzun yıllar sonra gerçekleşmiştir. XV. yüzyıldan itibaren gemicilik faaliyeti sürdüren bazı devletler Afrika kıtasına sömürü amaçlı seferler yapmaya başlamışlardır. Bu süreçte Afrika'daki topluluklar ve kabilelerce çeşitli malzemelerden üretilen heykel, mask vb. objeler dekoratif birer süs eşyası olarak algılanıp sömürgecilerce Avrupa'ya taşınmıştır. İlk defa Afrika sanat objeleri 1905 tarihinde Paris'te dönemin sanatçılarının ilgisini çekmeye başlamıştır.(Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi C.1, 1997: 23).

Heykel ve özellikle maskeler bu kültürde önemli bir yere sahiptir. Maskeler kabilelerin bağlandığı tanrıları, güç kaynağı olan ruhları, kısacası topluluğun inançlarını bir bakıma ete kemiğe büründürülmesine yarar. Kıtada birbirinden farklı birçok kabile vardır ve bu kabilelerin kendilerine ait farklı şekillerde maskeleri vardır.(Görsel 1.25). Bu maskeler topluluğun inanç kimlikleri ve hangi kabilenin üyesi olduğunu belirten özelliklere sahiptir (Topuz, 2015: 33).

Görsel 1.25. Afrika Yerli Maskesi, Ahşap

Afrika kabilelerinin doğum, ölüm, ergenlik törenleri, evlilik, hasat kutlaması gibi gerçekleştirdikleri etkinliklerde törene uygun maskeler mutlaka kullanılmaktadır. (Topuz, 2015: 24). (Görsel 1.26)

Görsel 1.26. Afrika Kabile Töreni

Yukarıda bahsi geçen ve Afrika yontu sanatını oluşturan maskeler, idoller, fetişler ve heykelciklerin malzemeleri Afrika kıtasında yetişen, kolay şekillendirilen ve yontulabilen Afrika Abanoz ağacı, Afrika Maun ağacı, Afrika Paduk ağacı, Limba ağacı, Ayaus ağacı ve Teak ağacı gibi Afrikaya özgü yerel malzemelerden ve yine Afrika kıtasında yaşam süren Afrika fillerinden elde edilen fildişinden yontularak ve şekillendirilerek üretilmişlerdir. Fildişi yontu malzemesi de Afrika coğrafyasında yaşayan fillerden elde edildikleri için yerel bir malzeme olarak değerlendirilmektedir.

1.10. XIX. VE XX. YÜZYIL HEYKEL SANATI

XIX. yüzyılda Sanayi İhtilali sonucunda bilgi ve beceriye dayanan el emeğinin belirli bir ustalıkla malzemeden ürüne dönüştürülmesini sağlayan zanaatkarların yerini çağın imkanlarıyla geliştirilen mekanik seri üretim araçlarına bırakması her alanı etkilediği gibi sanatı da etkilemiştir. Sosyal ve siyasal alanlarda değişimler yaşanmıştır. Sanatta uzun yıllar devam eden gelenekselleşmiş kurallar yıkılmış yeni arayışlar başlamıştır (Grombrich, 2002:499-501). Önceki çağlarda her türlü dini inanışın yönlendirmesinde ve gölgesinde dini öğretileri, betimlemeleri, anlatımları yansıtmaya ve aktarma misyonu yüklenilmiş olan heykel, Yeni Çağ'la beraber laiklik anlayışının kabul görüp yaygınlaşması ile eski zamanlardaki dini etki zamanla yok olmuş, heykel sanatı serbest bir anlayışla icra edilmeye başlamış ve yeni arayışlara girmiştir (Karacan, 2013:19).

XIX. yüzyılın değişimleri arasında toplumdaki birçok alanı yüzyıllardır etkisinde bulunduran dini otoritenin, laik düşüncenin benimsenmesiyle kendi alanına kapanmak durumunda kalmış olması çok önemlidir. Bunun sonucunda sanatçıların önü açılmış olup özlemini duydukları özgür ortama kavuşmuşlardır.

XIX. yüzyılın ilk modern heykel temsilcilerinden olan Auguste Rodin kendinden önceki sanatçıları ve eserlerini özümseyerek incelemiş ve geçmişin bu zengin mirası onu çağının yeni ve etkileyici yontularını farklı bir üslupla nasıl hayata geçireceği konusunda adeta yönlendirmiştir. Rodin heykellerini gerçekleştirirken yontu malzemesini başlı başına bir bütün olarak yontmuş ve bu bütünün içerisinde hayal dünyasındaki, insana ait olan her duyguyu farklı biçimlerde yansıtmıştır. Bunu yaparken de geleneksel yontu kural ve alışkanlıklarını aşmış, duygu yüklü özgün figürleri mermer malzemenin sert yapısına tezat, zarif bir etki katarak işlemiştir. (Bilge,2003:3).

XIX. yüzyılın en bilinen heykeltıraşı olan Rodin geçmiş zaman heykel sanatının zirve dönemlerini ve sanatçılarını incelemiş, edindiği bilgiyi yaşadığı zamanın yontu anlayışından farklı olarak yorumlayıp eserlerini oluşturmuş ve heykel alanına farklı bir anlayış sunmuştur.(Görsel 1.27).

Görsel 1.27. Calais Burjuvaları, Rodin 1889, Bronz

XIX. yüzyılın önemli sanatçılarından Edgar Degas'ın 1881 yılında tasarladığı '14 Yaşındaki Küçük Dansçı' adlı heykeli,(Görsel 1.28) o güne kadar çalışılmış geleneksel yontu nesnelere tamamen ayrı olarak kumaş, insan saçlarından oluşturulan peruk ve gerçek balerin babeti kullanarak heykel döneminin malzeme bağlamındaki arayışlarına iyi bir örnek olmuştur. Bu çalışma XX. Yüzyıl sanat anlayışı ve farklı malzeme arayışını etkileyen önemli eserlerdendir.(Tempo,2010: 52).

Görsel 1.28. Degas. Balerin Heykeli, 1879, Karışık Malzeme

XX. yüzyıl sanatının belirgin bir biçimde şekillenmesi, yeni ve farklı yaklaşımlar çerçevesinde eserlerin ardı ardına hayat bulması 1910 ve 1930'lu yıllar arasında yoğun bir şekilde gelişim göstermiştir. Bu hızlı değişimin Batı sanatının tarihi geçmişi düşünüldüğünde en yoğun sanatsal faaliyetlerin yaşandığı dönem olduğu görülmektedir. (İpşiroğlu, N., İpşiroğlu, M. 1979: 18-19).

XX. Yüzyıl bilimde yeni buluşların yapıldığı, teknoloji ve düşün alanında büyük gelişmeler olduğu, savaş sonucunda korku ve yıkımın yaşandığı bir dönem olmuştur. Bu dönemde geçmişin değerleriyle yaratılacak sanat da çağın gerçeğini yansıtmayacağından, sanatçılar yeni arayışlara, yeni gerçekleri bulmaya yönelmişlerdir. Empresyonizm, Ekspresyonizm, Kübizm, Fütürizm, Konstrüktivizm, Dadaizm gibi sanat akımları da bu dönemde doğmuştur. (Bulat, 2014: 71).

Yukarıdaki paragraftan da anlaşılacağı üzere dönemin sanatçıları birbirlerinden ve yeni sanatsal yaklaşımlardan etkilenerek büyük bir arayış içerisinde iç dünyasını en özgün biçimde yansıtabileceği yeni teknikleri farklı malzemelerle deniyorlardı. Yaşanan savaşımlardan dolayı tüm Avrupa'da çoğu alanda olduğu gibi heykel malzemesi bakımından da bir yokluk yaşanmış bu olumsuzluklara rağmen dönemin heykeltıraşları bulabildikleri çok farklı malzemeleri heykel tasarımlarında heykel elemanı olarak kullanmışlardır. Bundan dolayı bu dönemde çokça tasarımlar ve heykel örnekleri hayat bulmuştur.

Dönemin önemli yontu sanatçılarından olan Constantin Brancusi' de döneminin meslektaşları gibi heykelde yeni arayışlar içinde bulunmuş kendine has bir tarz yakalamış ve sanat dünyasına özgün eserleriyle izler bırakmıştır (Görsel 1.29). Yontularında figür ve kaideyi bütünleştirmiştir. Çalışmalarını genellikle taş, ahşap ve bronz malzemelerden; kabul edilen anatomi yasalarını özgün çalışma teknikleriyle aşır farklı eserler üretmiştir. Eserlerinde bu özgünlüğe ulaşabilmesinin altında Afrika halkları yontu sanatını çok iyi özümsemiş olmasının etkisi büyüktür. (Bilge, 2003: 26-27).

Görsel 1.29. 'Soyut Büst', Brancusi, 1913, Bronz

Brancusi' nin heykellerinden ilkel sanatın izlerini algılayabiliyoruz. Sade, gerçek ile hayal arasında kalan soyutlanmış figürlerini, kullandığı malzemeye ustaca işleyerek kendi tarzını izleyicinin beğenisine sunmaktadır. Bu üslubu eserleri veya eserlerinin görselleriyle karşılaşan izleyici, sanatçının imzasını görmüş gibi tarzından onu tanımaktadır.

XX. Yüzyılın önemli heykeltıraşlarından olan Henry Moore, sanat üslubunu Antik heykelleri ve ilkel sanatın yontularıyla harmanlayıp ahşap ve taş malzemeleri kendi içsel yorumuyla işlemiş, malzemenin doğal ve organik yapısını fazla bozmadan soyutlamalara gitmiştir.(Görsel 1.30) Yontu malzemesi olarak seçtiği objeyi klasikleşmiş dıştan istenilen yerlerinden yontarak şekillendirme anlayışından farklı olarak, yontu kütlesini hayran kalınacak bir sadelikte içten içe dış kütlesini sarar biçimde bir metamorfoz geçirmiş gibi doğal biçimde işlemiştir sanatçı.(Read, 1974; 174-176)

Görsel 1.30. Moore, Uzanan Figür, 1938, Yeşil Hornton Taşı

Yontu sanatının belirli zamanlardaki ve belirli dönemlerdeki sanatçıları, icra edilen eserlerini ve sanatsal üslup ve yaklaşımlarını inceledik. Çok açık bir şekilde tarihi süreç bize gösteriyor ki sanatın oluşumu, yorumlanması, birbirini takip eden bir döngü içerisinde devam etmektedir. Bu döngü içinde sanatçılar tekdüzeliğe düşmeden önceki dönemin birikimlerinden faydalanıp farklı şekillerde, dönemlerine ve ötesine hitap edecek şekilde eserlerini tasarlayıp, gelecek kuşaklara aktarmışlardır. Bu eserlerinde yorumlamalarını yansıtacakları malzemede çok çeşitlilik göstermiştir. Çoğu yontu malzemeleri yüzyıllardan beri kullanılarak gelmiş geleneksel malzeme olarak adlandırılan kil, taş, ahşap ve çeşitli madenlerden oluşmaktadır. Bu malzemelerin bazıları sadece belirli coğrafi bölgelere özgü olmasından dolayı yerel malzeme olarak kabul edilmektedir. XX. yüzyıldan itibaren kullanılan malzeme sınırsız bir şekilde ele alınmış her türlü nesne ve obje sanat eserlerinde kullanılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde lületaşı yerel malzemesi ve bu malzemelerden yapılan eserlere bakılıp, farklı coğrafyalarda bulunan ve çeşitli sebeplerle yerel olma özelliği taşıyan malzemeler ve bu malzemelerle yaratılan eserlerden örnekler incelenecektir.

İKİNCİ BÖLÜM

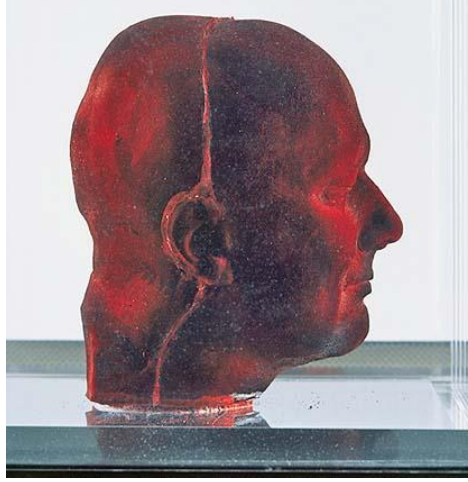
HEYKELDE YEREL MALZEME

2.1. HEYKELDE YEREL MALZEME

2.1.1. Sanatta Malzeme Nedir?

Sanat, tarihsel süreçte yeryüzünün farklı bölgelerinde ve farklı topluluklarında kendine has özellikleri ile insanlık tarihinde çok eskiden beri kendini göstermiştir. İnsan topluluğunun var olduğu her yerde insan yaşamının temelini oluşturan sosyal hayatın gündelik akıcılığının yanı sıra imgenin, şuur altının ve yaratının etkisiyle ‘sanat’ önemli bir faaliyet olarak kendini gösterir. (Artut, 2001:12). Sanat; insanın bir parçası olarak, yaşam sürdüğü toplumun, coğrafyanın ve kültürün izlerini içerisinde barındırmak suretiyle sanatçının yaratıcılığını ve yeteneklerini hayal dünyasındaki yansımalarla birleştirip iç dünyasını en iyi şekilde ifade edebileceği etkinliklerin tümüdür. Bahsettiğimiz bu etkinliklerin bir ürüne yani sanat eserine dönüşmesinde sanatçının kullandığı malzeme de çok önemlidir. Tasarım ancak seçilen ve üzerinde sanatçının tüm yetenek ve becerilerini işleyerek, ete kemiğe büründüreceği malzeme ile elde edilebilmektedir.

İngesini forma ulaştırma ve ifadesini aktarma amacıyla olan sanatçı, yaratım sürecinde deneyimlediklerini aktarabileceği materyale yönelir. Taş, boya, kumaş, metal, kağıt, kan, atık, çöp, beden, ses olabilen bu materyal tamamlanmış eserin içinde barındıracağı ve sanatçı tarafından belirlenen ifadeyi en iyi aktaracak olan malzemedir. Bu sebeple malzemenin eseri ortaya koymadaki rolünün en az fikir kadar önemli olduğunu söyleyebilir. Malzeme kavramsal yapıya, fikre, öze vücut kazandıracak olandır. (Baklan Önal,2018:1). (Görsel 2.1.).

Görsel 2.1. Marc Quinn, Sanatçının Kendi Büstü

İlk çağ dönemine ait olan ve ilk sanat eserleri olarak kabul edilen mağara resimlerinde kullanılan kan, odun kömürü, basit kazıma izleri ve ilk çağ yontularında kullanılan taş, ahşap, kemik vb. malzemeler ile çağımızın modern sanat anlayışı ekseninde sanat malzemesi olarak kullanılan plastik, boya, kumaş, metal, kağıt, kan, atık, buluntu, çöp, günlük yaşamda kullanılan gereçler, fotoğraf, baskı, beden, ses, ışık vb. çok farklı materyallerin sanat malzemesi olarak kullanıldığını düşündüğümüzde tarihsel süreçte yaratılan, sanat eserinin yapısını oluşturan; sanatsal güzellik, sanatsal içerik ve sanatsal biçimin yanı sıra sanat malzemesinin de önemli ölçüde farklılaşıp geliştiğini ve çeşitlendiğini çağımız sanatçılarının örnek eserlerinde görmekteyiz (Görsel 2.1).

Brezilyalı plastik sanatçı Vik Muniz çalışmalarında çöp, toz, kir, şeker, çikolata, ketçap, jöle vb. farklı malzemeleri farklı tekniklerle eserlerinde kullanması ile tanınan çağımızın resim ve fotoğraf sanatçısıdır. Sanatçının bu çalışmasında kullandığı teknik, yukarıda sıraladığımız çöp, toz, kir, şeker, çikolata, ketçap, jöle, fıstık ezmesi gibi günlük koşullarda bozulabilen malzemelerle yaptığı eserleri fotoğraflayıp ölümsüzleştirmektir. (Frazao, 2019). (Görsel 2.2.)

Görsel 2.2. 'Marat', Vik Muniz, Çöp ve Atık Malzemelerden Resim

Binh Danh, doğum yeri Vietnam olan Amerikalı bir fotoğraf sanatçısıdır. Vietnam savaşından kalan fotoğrafları Vietnam bölgesinde yetişen çeşitli bitki ve ağaç yapraklarına kendi icadı olan fotografik görüntülerin fotosentezin etkisi ile gömülü görüldüğü klorofil baskı işlemi ile uygulamıştır. Baskıda zemin malzemesi olarak kullandığı bitki ve ağaç yaprakları özellikle seçildiği bölgenin coğrafi ve tarihi yapısı bakımından yerel malzeme olma özelliği taşımaktadır. (Görsel 2.3.) Sanatçı çalışmalarını tarih, manzara, ölüm, hafıza çerçevesinde gerçekleştirmiştir (Artist's Proof Editions, 2015).

Görsel 2.3. 'Ancestral Altars' Binh Danh, 2006, Klorofil Baskı

2.1.2. Heykelde Malzeme

İlk çağlardan başlayarak tarihsel zaman içerisinde farklı dönemlerde, çeşitli bölgelerde ve bambaşka topluluklarda icra edilen sanatsal çalışmalarda farklı şekillerde elde edilen boyalar, kil, ahşap, taş, mermer, alçı, bronz gibi gelenekselleşmiş materyaller sanat malzemesi olarak kullanılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde de belirtildiği gibi çağlar öncesinden itibaren XX. yüzyıla kadar geleneksel heykel malzemeleri kullanılagelmiştir. XIX. Yüzyılda da geleneksel sanat malzemeleri olan ahşap, kil, taş, mermer, bronz, vb. malzemeler sıklıkla kullanılmaya devam edilmiş fakat önceki dönemlerden farklı olarak, yaşanan çağın etkisiyle bu geleneksel malzemeler farklı tarzlarda işlenip yorumlanmıştır.

XX. yüzyılda ise gelişen teknoloji ile birlikte heykel tasarımlarının hayata geçirilmesinde çağlar boyu kullanılagelmiş malzemelerden ayrı, her türlü nesne, heykelde kullanılacak malzeme olarak değerlendirilmiştir. Dönemin Rus sanatçısı Vladimir Yevgorapoviç Tatlin uçuş makinası adını verdiği eserini ahşap, mantar, ipek, bilye ve balina kemiği gibi çok farklı nesnelere kullanarak tasarlamıştır. (Görsel 2.4.). (Şenyapılı, 2003: 44).

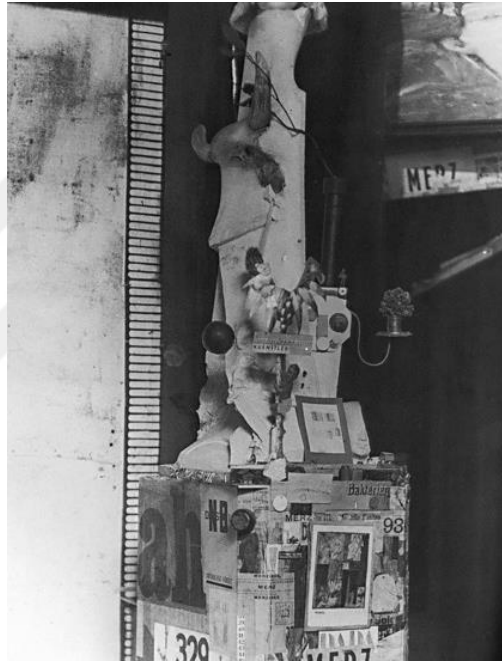

Görsel 2.4. 'Uçuş Makinesi' Tatlin, 1929-1932, Karışık Malzeme

Tatlin 'in Uçuş Makinesi heykelinde de görüldüğü gibi birbirinden farklı doğal ve yapay malzemeler bir araya getirilerek farklı bir kompozisyon yaratılmıştır. Dönemin yaklaşımlarından olan soyutlama anlayışı da bu eserde gözlenmektedir.

Yine aynı dönemlerde endüstri sanayisinin gelişmesiyle birlikte plastik, fiberglas vb. yapay malzemelerin üretimi ile öteden beri alışılmış geleneksel sanat malzemeleri çeşitlenmiş, farklı tarz ve üslupların uygulanabileceği malzeme arayışlarına girilmiştir.

Bu arayışların sonucunda yaratılan eserlerin en çarpıcı örneklerini XX. yy sanatçılarından Kurt Schwitters'in eserlerinde görmekteyiz. Schwitters, eserlerinde malzeme olarak hurda eşyalar, gazete ilanları, atılmış biletler, ip, tel, kumaş paçavraları, yosun parçaları ve çöp denebilecek birbirinden farklı nesnelere gelişigüzel bir araya getirilerek kolaj tekniğiyle deneyimlemiştir. Bu çalışmalarını 'Merz' olarak adlandırmıştır (İpşiroğlu, 1978:100-102). Yukarıda sıraladığımız günlük yaşamda farklı amaçlarla kullanılan nesne ve atık malzemelerden uzun sürelerde oluşturduğu 'Merz Sütunu' isimli çalışmaları (Görsel 2.5) sanatta kullanılan farklı malzemelerden yapılmış eserlere iyi bir örnektir.

Görsel 2.5.' Merz Sütunu', Kurt Schwitters, 1919-1933, Karışık Malzeme

1. Dünya savaşı sırasında Zürih'te hayat bulup kısa sürede Avrupa'nın sanat merkezlerine, Kuzey ve Güney Amerika'ya yayılan 'Dada' hareketi döneminin birçok sanat dalını temsil eden pek çok sanatçının yer aldığı yeni bir sanat akımı olarak XX. yüzyılda var olmuştur. İlk temsilcileri M. Duchamp ve Man Ray' dir. Dada hareketi savaşın olumsuz ortamında geçmiş sanat anlayışlarından çok farklı etkinlikler ve eserler ortaya koymuştur. Döneminde anarşizm ve yıkıcılık gibi algılanan bu akımın amacı Endüstri çağındaki gibi geçmişle ve geleneklerle farklı bir hesaplaşmaydı. Bu hesaplaşmada, icra edilen çok farklı sanatsal çalışmalarla fazlasıyla ortaya koyuluyordu. Dadacılar gündelik

hayatta kullanılan telefon, klozet, ütü, tesisat borusu gibi çok çeşitli eşyaları yeni adlandırmalar ve anlamlandırmalarla sanat eserlerine dönüştürmüşlerdir. Hazır eşya ile yapılan bu düzenlemelere ‘ready made’ adını vermişlerdir.(İpşiroğlu 1978:118-125) (Görsel 2.6.).

Görsel 2.6. ‘Bisiklet Tekerleği’, M. Duchamp, 1913, Ready Made

Dadacılar tarafından geliştirilen ‘ready made’ günümüzde heykel sanatçıları tarafından eserlerinde önemli bir teknik olarak kullanılmaktadır. Çağımızda heykel sanatında kullanılmak üzere seçilen malzemeler daha da çeşitlenmiş ve sanatçıların farklı tasarımlarında kullanılmıştır.

2.1.3. Heykelde Yerel Malzemeler Ve Bu Malzemelerle Yapılan Sanatsal Çalışma Örnekleri

Heykel sanatında hayata geçirilen eserlerde kullanılan malzemeler çeşitlilik göstermektedir. Bu malzemeler var oldukları coğrafyaya bağlı olarak fiziki ve beşeri faktörlerden dolayı yerel olma özelliği taşıyabilmektedirler. Heykel sanatındaki farklı malzeme arayışlarından dolayı yerel malzemeler, heykel sanatçıları tarafından oldukça tercih edilmektedir.

Arjantin’li çağdaş heykel sanatçısı Adrian Villar Rojas farklı heykel tasarımlarıyla günümüzde çalışmalarına devam etmektedir. Çalışmalarında ‘arazi sanatı’ na paralel olarak eserini oluşturacağı yere özgü fosilleri, meyveleri, ahşapları, atık

malzemeleri, çeşitli objeleri farklı hızlarda ve zaman dilimlerinde ayrışmasını planladığı çimento harcı, kil, alçı vb. malzemelerle harmanlayıp tasarlamaktadır. Çalışmasını gerçekleştireceği yerin özelliği ve çoğunlukla bu yere özgü olan malzemelerin kullanılması sanatçının 'çevreci bakış bağlamındaki' anıtsal eserlerinde kullandığı malzemeler yerel malzeme olma özelliği taşımaktadır. (Artnet Worldwide Corporation, 2019). (Görsel 2.7.)

Görsel 2.7. 'Ben Ölmeden', Adrian Villar Rojas, 2015, Karışık Malzeme

Yerel olarak kullanılan malzemelere verilecek bir örnekte Tagua tohumudur. Tagua palmye bitkisi senede üç kez ürün verir. Bu ürünlerin her biri yaklaşık 30-80 tohumu içinde barındıran 15 meyvedir. (Görsel 2.8.) Kurutulan meyvelerden elde edilen yontu malzemesi ile her türlü heykelcik ve şemsiye, baston vb. eşyalara yontma süs ve aksesuar üretilmektedir.

Görsel 2.8. Tagua Bitkisi ve Tohumu

Tagua tohumu sadece Güney Amerika 'da (Peru, Ekvator, Kolombiya) ekvatorial coğrafyada yetişebilen altı çeşit palmiye ağacından elde edilmektedir. Bu tohumların boyları yaklaşık 9 cm kadar olup beyaza yakın bir renge sahiptir. Tohumlar, yapısı bakımından fildişine benzemektedir. Kuruduktan sonra yontulabilen renklendirilip cilalanabilen bir malzemedir. Bu yontu malzemesi ile genellikle küçük boyutlu heykelcikler, çeşitli süslemeler ve takılar yapılmaktadır.(Görsel 2.9.) Avrupa'ya XIX. Yüzyıl'a kadar uzanan bir ithalatı olmuştur, o dönemlerde bu malzemedен düğme, satranç taşları vb. objeler imal edilmiştir. Hollanda vatandaşı Heerman van Voss yaklaşık 16 senedir Ekvator bölgesinde yer alan Quito şehrinde açtığı ticari işletmede tagua tohumlarını Fransa, Çin, Japonya ve Singapur gibi fildişi eserlere ilginin olduğu 70'e yakın ülkeye ihraç etmektedir. (Bolongaro, 2017).

Görsel 2.9. Tagua Tohumundan Yontulmuş Objeler

Dünyanın farklı bir bölgesinde yer alan Carrara mermeri de yerel malzeme örneklerinden birini oluşturmaktadır. Carrara mermerinin bulunduğu Carrara kenti, İtalya'daki Toskana bölgesinde Massa ve Carrara iline bağlı, Floransa şehrinin 20 km. kuzeybatısında bulunmaktadır.

Carrara kenti, 2000 yıl boyunca Romalılar ve Rönesans sanatçılarının bir çok yontma eserinde kullandıkları meşhur beyaz mermerin çıkarıldığı mermer ocaklarına yakın olması ile tanınır. Şehirde çok sayıda mermer ocağı ve mermer atölyesi bulunmaktadır. (Görsel 2.10.) Michelangelo'dan Henry Moore'a bir çok sanatçı bu mermerleri eserlerinde kullanmıştır. Rönesans döneminin ünlü yontu ustası Michelangelo'nun mermer temini için kente geldiğinde kaldığı ev burada yer almaktadır. Carrara civarındaki dağlık alanlarda buraya özgü beyaz renkli mermer ocakları yer almaktadır (İtalya Rehberi, 2019). (Görsel 2.11).

Görsel 2.10. Carrara'da Mermer Atölyesi

Görsel 2.11. Carrara’da Mermer Ocakları

Ülkemiz heykeltıraşlarından Mehmet Aksoy’da 1982-1986 yılları arasında Berlin kentindeki ‘Sevdalı Bulutlar’ adlı heykel çalışmasını (Görsel 2.12) ve yine Berlin’de yer alan 1984-1987 yıllarında gerçekleştirdiği ‘İş Göçü’ adlı eserlerini Carrara Mermerinden yonttuğunu, Aydın Engin ile yaptığı söyleşilerden derlenen ‘Heykel Oburu: Mehmet Aksoy’ adlı kitapta belirtmiştir.

Görsel 2.12. Sevdalı Bulutlar, Mehmet Aksoy, 1982-1986, Carrara Mermeri

Yerel heykel malzemeleri için ülkemize bakıldığında da bölgelerde yöreye özgü malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Heykeltıraş Adnan Ceylan, Antalya’daki atölyesinde Toroslar bölgesinin yüksek kesimlerinde yetişen sedir ağaçlarının kar, yağmur, soğuk ,sıcak gibi doğal etkilerine maruz kalarak doğal bir değişime uğrayan kabuklarını ve dallarını elde ederek heykel çalışmalarında kullanmaktadır. Çalışmalarının konusunu genellikle at, keçi, kartal gibi hayvan figürleri oluşturmaktadır.(Görsel 2.13.) Farklı biçimlerdeki betimlemelerde kullandığı ahşap malzemeleri sanatçı, Elmalı bölgesinin 2 bin metre rakımlı dağlık alanlarından kendi imkanlarıyla elde etmektedir. (Kayayerli, 2018) Bu özelliklerinden dolayı sanatçının kullandığı ahşap malzemeler yerel malzeme özelliği taşımaktadır.

Görsel 2.13. 'At Heykeli', Adnan Ceylan, Sedir Ağacı Kabuk ve Dallar

İ. Fehim İbrahim Hakkıoğlu'nun çakıl taşı ile resim ve mozaik uygulamaları da yine ülkemizdeki yerel malzeme ile sanatsal çalışmalara bir örnektir.

Sanatçı 1940 yılında Erzurum'da doğmuştur. Resim çalışmalarına öğretmen okulunda öğrenci iken amatör olarak başlamış, o yıllarda aynı okulda resim öğretmeni olan ülkemizin kıymetli sanatçılarından Burhan Alkar'ın teşviği ile başlamıştır. Klasik yağlı boya resim çalışmalarından sonra farklı malzeme arayışları sonucu 1963 yılından itibaren çakıl taşlarını zemin üzerine yapıştırma tekniği ile resimler üretmeye başlamıştır. Resim malzemesi olarak bölgede var olan çakıl taşlarını doğal biçim ve renkleriyle eserlerine ustaca yansıtmıştır.(Görsel 2.14.) Bu çalışmalar kullanılan malzeme bakımından dünyada bilinen ilk örnek eserlerdir.

Görsel 2.14. Çakıl taşları Kabartma Resim Çalışması,

Çalışmalarına İstanbul'daki atölyesinde devam eden sanatçı eserlerinde kullanacağı malzemeyi irili ufaklı farklı boyutlarda ve farklı renk tonlarında olan çakıl taşlarından seçmektedir. Belirttiği bu özelliklere sahip taşları Erzurum Aras Nehri kıyısı ile Antalya Konyaaltı Plaj sahilinden seçerek temin etmektedir. 70*100 cm ölçülerindeki bir tablo için 30 kg taş kullandığını belirtmektedir.(Buğdaycı,2018: 42-43).

Anlaşılacağı üzere sanatçı, sanatındaki ifade biçimini kullandığı malzeme ve teknik bakımdan farklı bir boyuta taşınmış olup doğanın bir parçası olan ve elde edildiği bölgeler bakımından yerel olma özelliği taşıyan nesnelere sanat malzemesine dönüştürmüştür.

2.2. LÜLETAŞI YEREL MALZEMESİ İLE YONTU SANATI

2.2.1. Lületaşı Hakkında Kısa Bilgi

Süs taşı adlandırılmasıyla anılan malzemeler, doğadaki varoluş şartlarına, taşıdığı özelliklerine ve rezervlerine göre yarı değerli ve değerli süs taşı olarak ikiye ayrılır. Bunun yanı sıra kullanım yerlerine göre de endüstriyel taşlar, kıymetli süs taşları ve süsleme taşları olarak üç gruba ayrılmaktadırlar.(Atakul, Küçükuysal, Sayı, Süer, 2012: 8). Eskişehir lületaşı, süsleme taşı kategorisine girmektedir.(Görsel 2.15.)

Görsel 2.15. Lületaşı

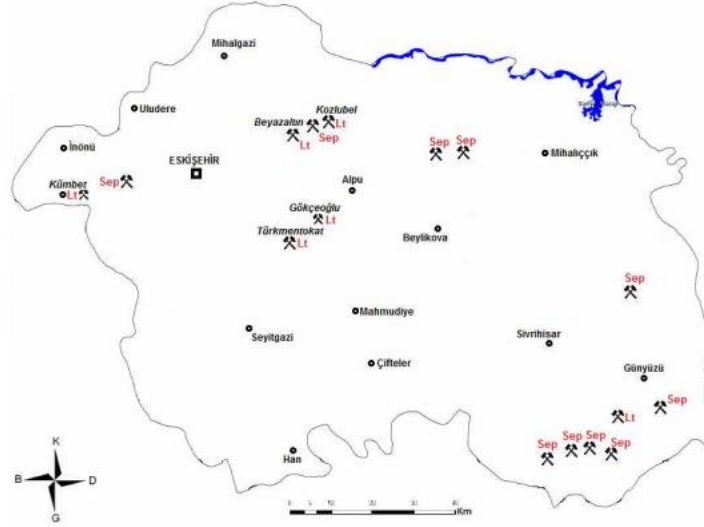
Yeryüzündeki en kaliteli lületaşının Eskişehir’ de yer alması, zaman içinde Eskişehir’ de de lületaşı yontu ustalarının yetişmesi ve bunun sonucunda bu bölgeden de şekillendirilmiş eserlerin tüketiciye direk aktarılması ile bu taşın ‘Eskişehir Taşı’ adı ile de isimlendirilmesini sağlamıştır. Bu taşta verilen Eskişehir Taşı, Beyaz Altın vb. adlandırmalar taşın kıymetini, rengini ve elde edildiği yeri betimlemektedir. (Beyaz Altın, 1989: 26).

2.2.2. Lületaşının Bulunduğu Yerler ve Elde Edilmesi

Lületaşı madeninin nerelerden çıkartıldığına Dr. Melda Özdemir ‘Eskişehir İlinde Lületaşı İşlemeciliği ve Üretilen Ürünler’ başlıklı makalesinde şöyle yer vermiştir.

Dünyada Türkiye dışında lületaşı üretimi yapan ülkeler Yugoslavya, Çek Cumhuriyeti, Yunanistan, Avusturya, İspanya, Rusya, Fransa, ABD, Madagaskar ve Kenya’dır. Türkiye’de; Çanakkale, Bursa, Kütahya ve Konya illerinde çıkartılmaktadır. Bu iller içerisinde Eskişehir dünya rezervlerinin % 70’ ine sahiptir ve beyazlık, hafiflik, nemlilik yönünden çok kalitelidir. Eskişehir ilinde lületaşı; Sarısu, Yenişehir, Türkmentokat, Söğütçük, Kümbet, Sepetçi, Karahöyük ve Başören bölgelerinden çıkartılmaktadır. (Eskişehir Valiliği, 1993:272) (Görsel 2.16.)

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı üzere lületaşı Eskişehir ilimizin ve ülkemizin çok değerli bir madenidir. Eskişehir iline has bir yontu malzemesi olmasından dolayı da yerel malzeme olarak kabul edilmektedir.

Görsel 2.16. Eskişehir’de Lületaş Çıkarılan Alanlar

Lületaş yöre halkı tarafından tamamen insan gücü ile emniyet önlemlerinin olmadığı koşullarda, yerine göre toprak zeminden aşağı doğru 300 m kazılan kuyulardan sonra 150-200 m yeryüzüne paralel açılan dehlizlerden oluşan maden ocaklarından elde edilmektedir. (Kazancı, 2014:27).

Yöredeki madencilik faaliyetleri çok eski yıllardan beri aynı şekilde gelişmeden yapılmıştır. 1960’ lı yıllardan sonra elektrik ile çalışan vinç, kazı için kompresörlü kırıcılar ve su tahliye motorları gibi dönemin teknolojik araçları da kullanılmaya başlamıştır. (Algan, 2015: 8).

Görsel 2.14 de belirtilen, lületaş madeninin bulunduğu bölgelerde o yörenin lületaş madenciliğini meslek edinmiş olan insanları tarafından basit ve emniyetsiz koşullarda çıkartılmaktadır. Günümüzde maliyetinin masraflı olmasından dolayı yeni madenler açılmayıp eskiden açılmış olan madenlerde çalışmalar devam ettirilmektedir. (Görsel 2.17.)

Görsel 2.17. Lületaşı Maden Ocağı

2.2.3. Lületaşı İle Yontu Sanatı

Ülkemizde gerçekleştirilen lületaşı işlemeciliği geleneksel el sanatlarının bir parçası olarak kabul edilmektedir. İcra edilen eserlerin sanat mı zanaat mı olduğu konusu eskiden beri tartışılmış bir konudur.

Sanat, insanın yaşadığı tabiatla, evrenle, içinde bulunduğu toplumla arasındaki her türlü etkileşim tarzlarını kapsayan sanatçının şahsına ait kazanımlar ve bu kazanımların sanatçının iç dünyasındaki hesaplaşmasıyla oluşur, özgür bir şekilde hayat bulur. Zanaatsa yararcılığı düşünerek belirli kaideler, tarzlar ve gereçler ile iş özelliğinde yapılan üretim faaliyetleridir.(Ünsal, 2018:117).

Sanat sözcüğü çağımızda çoğunlukla plastik-görsel sanatlar manasında kullanılmaktadır. Hangi manada olursa olsun bütün sanatların ortak paydasında özgünlüğe ulaşabilmek, beğeniyi sağlama arzusu ve mücadelesi vardır.(Artut, 2001: 19).

Zanaat sözcüğünün anlamı Türk Dil Kurumunun Türkçe sözlüğünde şu şekilde açıklanmıştır. '*Zanaat insanların maddeye dayanan ihtiyaçlarını karşılamak için yapılan, öğrenimle birlikte tecrübe ve ustalık gerektiren iş.*'(Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, C.2, 1988: 971).

Yukarıda yer alan bilgiler ışığında Eskişehir ilinde sürdürülen lületaşı işlemeciliği ile yapılan çalışmaların büyük bir kısmı 'zanaat' kavramında daha çok anlam bulmaktadır.

Yontu, farklı malzemeleri farklı tekniklerle üç boyutlu objelere dönüştürme ve bu şekilde de oluşturulan eserler aracılığıyla istenilen his ve manaları aktarma sanatıdır. Oluşturulan eser gerçekçi bir anlatım ifadesiyle somut bir çalışma da olabilir ya da gerçek görüntüsünden soyutlaştırılarak bir betimleme sağlanabilir. Bazı eserlerse tamamen simgesel şekil ağırlıklı işlenebilir. (Alsaç B. Alsaç Ü. 1993: 68).

Lületaş Osmanlı Devletinin yurt dışına hammadde olarak sattığı ilk ürünlerdendir. XV. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren bu değerli taşın satışının olduğu düşüncesi yaygındır. XVI. Yüzyıldan beri Avrupa'da tütün tüketiminin yaygınlaştığı düşünülürse Osmanlı'dan alınan ham ürünler Avrupa'da pipo yapım malzemesi olarak alınıyordu. Osmanlı'da tütün içiminin yaygın olmasına rağmen lületaşından Avrupa'daki gibi tütün içim objeleri yapılmamıştır.(Algan,2015: 7).

Yeraltı madenlerinden çıkartılan lületaş nemli olan doğal bir yapıya sahiptir ve bundan dolayı yontularak kolay şekillendirilebilmektedir. Bu taş şekillendirebilmek için işin ustaları tarafından tasarlanıp üretilen oyma ve yontma bıçakları kullanılır. (Görsel 2.18.)

Görsel 2.18. Lületaş İşleme Bıçakları

Lületaşına bu özel bıçaklarla ustanın sahip olduğu el becerisi ve yaratıcılığı sabırlı bir çalışmayla işlenir. Çalışma esnasında havayla teması sonucu kuruyup sertleşmeye başlayan taş, su dolu kaplarda bekletilip yeniden yumuşatılır ve yontma işlemine devam edilir. (İşcan, 2000: 16-17). (Görsel 2.19.)

Görsel 2.19. Lületaşının Yontularak İşlenmesi

Lületaşı işlemeciliğinin Avrupa'daki en önemli merkezi Avusturya'nın başkenti Viyana'ydı. Burada bulunan lületaşı işleme atölyelerinde şekillendirilen çok farklı biçimdeki eserler Avrupa'da talep gösteren ülkelere pazarlanıyordu. Ülkemizde Eskişehir'de bulunan atölyelerde yaratılan eserler ile Avrupa'da üretilen eserler arasında yapılacak bir değerlendirme sağlıklı olmayacaktır. Eserleri işleyen ustaların mensubu olduğu toplumun sosyal, kültürel ve eğitim açısından birbirinden farklı imkan ve birikime sahip olduklarını göz önünde bulundurmamak gerekir. Eskişehir'de icra edilen lületaşı işlemeciliği insanlara belirli bir iş imkanı sağlarken bir taraftan da zaman içerisinde, geleneksel ve kültürel anlamı olan bu zanaat bu şehirle özdeşleşmiştir.(Bilim,1999: 91).

Heykel sanatında önemli izler bırakmış olan Antik medeniyetlerin mirasının yaşatıldığı, Rönesans dönemini ve sanat anlayışını özümsemiş olan Avrupa ve Amerikalı sanatçılar bu bilgi ve becerilerini pipo işlemeciliği alanında göstermişler ve bu alanda yetkin sanatçılar çıkartmışlardır (Kuşoğlu, 1989: 32-35). (Görsel 2.20).

Görsel 2.20. Viyana'da Lületaşından Üretilen Pipo

Yukarıda yer alan kıymetli bilgiler ışığında lületaşı yontu sanatında Avrupalı sanatçıların heykel bilgisi bakımından önemli bir birikime sahip oldukları, yaşadıkları toplumun heykel sanatıyla mimari ve anıtsal yapıtlar bakımından köklü bir bağının olması bir gerçektir. Bizim lületaşı sanatçılarımızın ve toplumumuzun bu konudaki bilgi birikimi ve yaklaşımı maalesef aynı düzeyde değildir. Çalışmanın ilk bölümünde sıkça bahsettiğimiz sanat anlayışına dinlerin ve inançların etkisi bu bağlamda karşımıza çıkmaktadır. İkinci bir olumsuz etken ise lületaşı ustalarımızın usta-çırak ilişkisi ile tamamen kendi çabaları ve yetenekleri ile yetişmeleri; herhangi bir sanatsal, bilimsel ve tarihsel eğitimden yoksun olmalarıdır.

Lületaşı ustalarının herhangi bir akademik eğitime sahip olmamaları sebebiyle özellikle figüratif çalışmalarında oran-orantı ve anatomi hataları görülmektedir. Tarihsel süreçte geçmişten günümüze çok önemli bir yerel yontu malzemesi olarak miras kalan bu taş XIX. Yüzyıl başlarından itibaren Eskişehir’de yontu zanaatını icra eden bölge halkı tarafından genelde yontucuların evlerinde ve küçük lületaşı yontu atölyelerinde basit yontu teknikleri ve gereçlerle sürdürüle gelmiştir.

Yontu ustaları tarafından işlemeye hazır olarak alınan taş, atölyelerde ihtiyaç ve alınan siparişe göre pipo, ağızlık, teşbih, yüzük, kolye, broş, baston başlığı, baston süslemesi, satranç takımı, ünlü kişilerin büstü, heykelcik, biblo vb. tasarlanan şeklin verilmesi için geleneksel yöntemler ve basit yontma bıçaklarıyla kabaca yontulur. (Görsel 2.20.)

Görsel 2.21. Lületaşı Eserler

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HEYKEL YORUMLAMALARI

Aşağıda yer alan tasarımlarımı tez çalışmamda da anlattığım gibi geleneksel malzeme olarak adlandırılan alçı, polyester ve yerel yontu malzemesi olan lületaşı ve lületaşı tozu-talaşı gibi malzemeler kullanarak üretilmiştir. Eserler, çeşitli figürlerin soyutlanması ile oluşturulmuştur.

3.1. DERVİŞ

Görsel 3.1. Derviş, 20*6*4 cm, Alçı, 2017

Eskişehir ile özdeşleşmiş yaşadığımız bu toprakların ve medeniyetimizin önemli kişiliklerinden olan Yunus Emre'yi betimlemeye çalıştım. Sağ eli kalbinin üzerinde, sol eli serbestçe yanda durmaktadır. Başı hafifçe sağa ve geriye doğru eğiktir ve bu şekilde sonsuzluğa bakar gibidir. Model üzerindeki keskin geometrik çizgiler kararlılığı ifade etmektedir. Modelin renginin beyazlığı sonsuzluğu temsil etmektedir.

3.2. KADIN

Görsel 3.2. Kadın, 19*6*4 cm, Lületaşı Tozu Polyester Döküm, 2018

Kadın teması ilk çağlardan beri yontu sanatının ana konularından biri olmuştur. Tarihsel süreçte kadın figürü bazen karşımıza bereketi, doğurganlığı simgeler vaziyette çıkmıştır bazen de güzelliği tasvir etmek için kullanılmıştır. Bu eserde kadının, çağlar öncesinden günümüze kadar sosyal hayatta özellikle bulunduğu konuma göre çoğunlukla ve maalesef geri plana itildiğini ifade etmektedir. Kolunun birinin olmayışı çaresizliği üzerindeki derin çizgiler ve genel duruşu bıkkınlığını anlatmaktadır.

3.3. OTURAN KADIN

Görsel 3.3. Oturan Kadın, 12*8*7 cm, Lületaş, 2019

Oturan Kadın, Lületaş malzemedен yontu tekniği ile gerçekleştirilmiş olan çalışmadır. Çalışmanın n tarafından bakıldığında dizlerini gövdesine çekmiş, sol elini ve başını sol dizine dayamış bir kadın figürü soyutlaması vardır. Figürün arka kısmına baktığımızda lületaşının doğal dokusu üzerinde irili ufaklı yontu izlerinden oluşan bir doku bulunmaktadır. Yeraltından çıkarıldığı doğal hali ile yontularak şekillendirilmiş kısmı iki farklı anlamı bir bütün içinde barındırmaktadır. Yaşamı ve lm...

3.4. YÜZLER

Görsel 3.4. Yüzler, 9*8*3 cm, Lületaşı, 2019

Tamamen doğal olan lületaşı parçası ham şekline çok dokunulmadan fazla kısımları yontularak; zaten doğal şekliyle insanın gözüne takılan insan yüzü ve sol yanındaki yarım insan yüzü formları açığa çıkarılmıştır. Bir nevi taşın yüzeyinde, bünyesinde var olan şekiller ortaya çıkarılmıştır. Lületaşının pürüzsüz olarak kesilmiş düzleştirilmiş arka kısmı kesilip düzleştirilmeden önce doğal haliyle, yüzeyinde hangi formları taşıyordu merakını uyandırmaktadır.

3.5. BAKIŞ

Görsel 3.5. Bakış, 36*7*10 cm, Lületaşı ve Karışık Malzeme, 2018

Metal çubuğun üst kısmındaki ana form lületaşından yontulmuştur. Formun üzerindeki yuvarlak ve üçgen geometrik şekiller ve bu şekillerin iç kısımlarındaki yontu izleri ve oluşan doku bütün halinde ele alındığında yukarıdan aşağıyı izleyen bir göze benzemektedir. Metal çubuğun alt kısmında bulunan alçı malzemedен yontulmuş olan dikdörtgen kaidenin üç kenarı ve üst yüzeyi düz bir şekle sahipken bir kenarı düzgün olmayan doğal bir taş görüntüsüne sahiptir. Bu doğal kenar geçmişi, düz kenarlar ise günümüzü simgelemektedir. Metal çubuğun üstündeki ana figür ise geçmişten bu günü izleyen bir gözü tasvir etmektedir.

3.6. AT BAŞI

Görsel 3.6. At Başı, 14*11*4 cm, Alçı, 2017

Kulakları geriye katlanmış, burun delikleri abartılı őkliyle uzak bir mesafeden henüz gelmiş gibi bir ifade sergileyen atın baş kısmı ve bir nevi kaide vazifesi gören boyun kısmı ayrı ayrı iki parça olarak bir bütün oluşturmaktadır. Kaide gibi algılanan boyun kısmında da yontu uygulamaları bulunmaktadır.

3.7. BEKLEYİŞ I

Görsel 3.7. Bekleyiş I ,16*9*6 cm, Lületaşı Tozu Polyester Döküm, 2018

Sağ yanına hafif eğilmiş oturan bir insan figüründen kompozisyon oluşmaktadır. Sol eli ile oturduğu platforma sıkıca tutunmuş olması zamana karşı olan direncini gösterirken sağ kolunun olmayışı ve başın, vücudun o tarafa eğik olması hayattaki eksikliği ve yorgunluğu betimlemektedir. İnat, çaresizlik ve umutla figür sonucu bilinmeyen bir bekleyişin içindedir.

3.8. BEKLEYİŞ II

Görsel 3.8. Bekleyiş II, 22*6*7 cm, Lületaşı Talaşı ve Tozu ile Polyester Döküm, 2018

Başından beline kadar olan bölümde, boyutuna göre abartılı vücut hatlarına sahip bu kadın figürü eserin adını haykırır şekilde hamile haliyle bir bekleyişi yansıtmaktadır. Karın ve kalça kısımlarındaki keskin çizgisel geçişlerle belinden; altta kalan kütleli kısım eski çağlardaki 'idol' görüntüsüne formu büründürmektedir. Uzun bir bekleyiş sonucu bedeninin yarısı taş kesilmiş gibidir. Fakat bunun yanı sıra figürdeki rahat duruş izlenmektedir.

3.9. BEKLEYİŞ III

Görsel 3.9. Bekleyiş III, 17*4*5 cm, Lületaşı, 2018

Bekleyiş III, Antik çağlardaki kadın torsunun geometrik şekillerde ve keskin çizgilerle soyutlanmış yorumlamasını anımsatmaktadır. Bu çalışma üzerindeki deformasyon ve soyutlama ile serinin diğer iki eserindeki rahat vücut duruşuna zıt olarak izleyiciyi bunaltan kasvetli bir ifadeyi dışa vurmaktadır.

3.10. KAVUŞMA

Görsel 3.10. Kavuşma, 18*5*7 cm, Lületaşı Talaşı ve Tozu ile Polyester Döküm, 2019

Çalışma elleri yanlarda vücuduna bitişik yere doğru bacağına sarılmış çocuk figürüne bakan, tepkisiz bir ifade içinde olan kadın figürü ve onun bacaklarına sarılan muhtemelen sevgi arayan bir çocuk figüründen oluşmaktadır. Çocuğun sıcaklığı ile kadının tereddüt ifade eden tepkisiz hali sanki bir zıtlığı aynı anda bizlere sunmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yerel malzemelerle sanatsal eser niteliği taşıyan eserlerin şekillendirilmesi çok eski zamanlara kadar uzanmaktadır. Birçok alanda olduğu gibi, dönemin yansımalarının sanata da etki ettiği görülmektedir. Zaman içerisinde toplumların sosyal, kültürel, tarihsel ve ekonomik yansıması ihtiyaçların çeşitlenip değişmesi dönem koşullarıyla harmanlanıp sanatın her türüne, farklı malzemelerle etki ettiği görülmektedir.

Geleneksel yontu malzemelerinin kullanıldığı dönemden, günümüze kadar geçen süreçte yontu sanatında kullanılan malzemelerdeki farklı arayışlar sonucu yontu sanatı farklı bir yön kazanmış olup yerel malzemeler de heykeltıraşlarca sanatsal malzeme olarak ele alınmıştır. Yerel bir malzeme olan lületaş da bu anlamda değerlendirilmiş ve ele alınmıştır.

Lületaşının bulunduğu bölge olan Eskişehir’de yontu ustalarının çalışmaları incelendiğinde el alışkanlığı kazanılmış olan ve süsleme temalı icra edilen eserler genel olarak iyi ve ustaca yapılmışken çoğu insan ve hayvan figürlerinde bu ustalığı pek göremiyoruz. Bunun sebebinin de tamamen kişisel yetenek ve el becerisi meziyetleriyle usta-çırak ilişkisiyle sürdürülmesinden kaynaklı olduğu düşünülmektedir.

Lületaşının geçirdiği aşamalar ve yapılan örnek eserler incelendiğinde, eserlerde konu olarak ele alınabilecek tarihsel ve kültürel zenginliğimizin fazla olmasına rağmen lületaş yontularda çok fazla yer bulamamış olması bir eksikliklerdir. İşlenen ürünlerin maddi getirisinin yetersiz olması ve yeterince tanıtılıp pazarlanamaması gördüğüm lületaş ustalarının ortak düşünceleriydi. Çağımızın teknoloji ve iletişim imkanlarını düşünecek olursak yetkili makamların organize bir desteği ile bu sorunların aşılması mümkündür.

Bölgedeki yerel malzeme ile icra edilen yontu sanatının yaşatılması ve aktarılması için ilimizdeki Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Heykel bölümü ile ortak çalışmalar yapılarak hem akademik hem de usta-çırak ilişkisi içerisinde sanatçı adayı öğrencilerimizi yetiştirebilir yok olamaya yüz tutmuş bu kıymetli el sanatımızın devamlılığını sanatsal bir bakış açısıyla destekleyebiliriz. Ayrıca heykel sanatçılarımıza bu yerel ve kıymetli malzemeyi daha iyi tanıtırak yontu malzemesi olarak seçmelerine olanak tanınmalıdır. Çalışmamın son bölümünde yer alan ve yerel olma özelliği gösteren malzemeler ve bu malzemelerden yaratılan eserlerin özgünlüğü

ortadadır. Bu anlamda ÷lkemizde ve b÷lgemizde var olan, unutulmaya y÷z tutmuş olarak keşfedilmemiş olanların ise keşfedilip sanatsal eserde kullanılması çok önemlidir. Yaşadığımız d÷nyada bu anlamda farkında olamadığımız kim bilir ne kadar çok ve farklı nesnelere doğada ve hayatın içinde sessizce anlamlandırılmayı beklemektedir.

KAYNAKÇA

- Algan, E. (2015). "Eskişehir'de Lületaşı", *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi* C.5, S.8, s.8
- Alsaç, B. Alsaç, Ü. (1993). *Türk Resim ve Yontu Sanatı*. İstanbul. İletişim Yayınları
- Artut, K. (2001). *Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri*. 1. Basım. Ankara. Anı Yayıncılık.
- Artist's Proof Editions. (2015). Ancestral Altars. <http://artistsproofeditions.com/ancestral-altars/> adresinden elde edildi.
- Artnet Worldwide Corporation. (2019). Adrian Villar Rojas. <http://arnet.com/artist/adrian-villar-rojas/> adresinden elde edildi.
- Atakul, A. Küçükuysal, C. Sayı, K. Süer, S. (2012). *Süs Taşları*. Ankara. 2. Basım. ODTÜ Yayıncılık.
- Ayaydın, A. (2010). Gotik Sanatına 21. Yüzyıl Perspektifinden Bir Bakış, *EKEV Akademi Dergisi*, S.44, s.122
- Baklan Önal, P. (2018) 'Sanatta Malzemenin Yaratım Sürecindeki Rolü Ve Seramik Sanatında Esere Özel Bünye Kullanımı', Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Seramik Ana Sanat Dalı,
- Bigalı, Ş. (1999). *Resim Sanatı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Bilge, N. (2000). *Modern ve Soyut Heykelin Doğuşu 1900-1950*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- Bilim, C. (1999). "Deniz Köpüğü, Lületaşı", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi. S.8, s.91
- Boardman, J. (2001). *Yunan Heykeli Arkaik Dönem*. Çevr. Ersoy, Y. İstanbul: Homer Kitabevi ve Yayıncılık.
- Bolongaro, K. (2017-Mart). Bitkisel Fildişinden Heykel Ve Takılar. <http://www.bbc.com/turkce/vert-cap-39408370> adresinden elde edildi.
- Bozkurt, N. (1995). *Sanat ve Estetik Kuramları*, İstanbul: Sarmal Yayınevi.

- Buğdaycı, F. (2017). *Tuvallerini Taşlarla Bezeyen Ressam:İ.Fehim İbrahimhakkıoğlu*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları El sanatları Dergisi, S.24, s.42-43.
- Bulat, M. (2014). *Modern Sanatta Soyutlama*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Calvet, A. (2019). *Mısır Sanatı*, <http://tr.khanacademy.org> adresinden elde edildi.
- Conti, F. (1982). *Rönesans Sanatını Tanıyalım*. Çevr: S. Turunç, İstanbul: İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Çetintaş, A.(2016). Gize Piramitleri Ve Büyük Gize Sfenksi, <http://arkeopolis.com/gize-piramitleri-ve-buyuk-gize-sfenksi/> adresinden elde edildi.
- Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi* (1997). İstanbul: C.1, C.2, Yapı Endüstrileri Merkezi Yayınları.
- Frazao, D. (2019). Vik Muniz Biyografi, http://biografia.com/vik_muniz/ adresinden elde edildi.
- Fischer, E. (1993). *Sanatın Gerekliliği*, Ankara.7. Basım. Verso Yayıncılık.
- Gombrich, E.H. (2002). *Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- İpşiroğlu, N., İpşiroğlu, M. (1978). *Sanatta Devrim Yansıtmacılıktan Oluşturmaya Doğru*, İstanbul: Ada Yayınları.
- İşcan, N. (2000). *Beyaz Altın, Lületaşı*. Eskişehir: İşcan Yayınları.
- İtalya Rehberi. (2019). İtalya Bu Şekilde. <https://italyhisway.com/places/carrara.php> adresinden elde edildi.
- Kayayerli, D. (2018-Nisan) Kuru Sedir Ağacından Dev Heykeller. <https://sabah.com.tr/pazar/2018/04/08/kuru-sedir-agacindan-dev-heykeller> adresinden elde edildi.
- Kazancı, G. (2014). “Jeolojik Miras Nitelikli Türkiye Doğal Taşları”, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, S.57, s.27
- Koçkar, M. T. (1999). *Eskişehir Bölgesinde Halk Bilim Ürünleri*, Eskişehir: Eğitim Sağlık ve Bilimsel Araştırma Çalışmaları Vakfı Yayın No:146
- Kuşoğlu, M. (1989). *İlgi Mecmuası*. İstanbul: S.58. s.32-35

- Pischel, G. (1983). *Sanat Ansiklopedisi*, 2. Basım C.1 Çvr.: Kuruyazıcı, H.,Alsaç, Ü. Yazır Matbaacılık
- Read, H. (1974). *Sanatın Anlamı*, 2. Basım, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Sinemoğlu, N. (1984). *Sanat Tarihi Tarih Öncesinden Bizans'a*, İstanbul: MEB Basımevi.
- Sözen, M. Tanyeli, U. (1992), *Sanat Kavram ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Şenyapılı, Ö. (2003). *Otuz Bin Yıl Öncesinden Günümüze Heykel*, Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı Yayıncılık ve İletişim A.Ş. Yayınları.
- TDV. *İslam Ansiklopedisi* (1988). Ankara: C.1, TDV. İslam Araştırmaları Merkezi Yayınevi.
- Tempo (Eylül 2010). *Bilmeniz Gereken 50 Heykel*, Edt. Tüzünoğlu, M. Doğan Burda Dergi Yayıncılık.
- Topuz, H. (2015). *Kara Afrika Sanatı*, İzmir: Folkart Gallery Yayınları:3
- Turani, A. (2000). *Sanat Terimleri Sözlüğü*. 8. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Turani, A. (2015). *Dünya Sanat Tarihi*, Ankara: Remzi Kitabevi.
- Yalçinkaya, I. (1977). Taş Devirleri Sanat Eserlerinin Yapımında Kullanılan Araç ve Gereçleri, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Antropoloji Dergisi*, S.10, s.1

GÖRSEL KAYNAKÇA

- Görsel 1.1. Mağara Resmi, Lascaux Fransa. MÖ. 15.000-MÖ. 10.000,
(<https://ahmetustanindefteri.blogspot.com/2015/01/Cave-Art-Lascaux-Magarasi.html>), [E.T:01.01.2018]
- Görsel 1.2. Yontma Ok- Mızrak Uçları, Orta Paleolitik Çağ, Obsidyen Taşı,
(<https://konya.com.tr/portfolio-item/catalhoyuk/>), [E.T:05.01.2018]
- Görsel 1.3. Willendorf Venüsü, M.Ö. 25000, Kireçtaşı, (<https://arkeofili.com/paleolitik-donemden-en-etkileyici-10-venus/>), [E.T:17.01.2018]
- Görsel 1.4. Gize Piramitleri M.Ö 2613-2563 Dolayları, Kiretaşı,
(<https://arkeopolis.com/gize-piramitleri-ve-buyuk-gize-sfenksi/>),
[E.T:27.01.2018]
- Görsel 1.5. Ahşaptan Yontulmuş Büst Mısır, M.Ö.1980,
(<https://edebiyatvesanatakademisi.com/heykel-sanat-uygarliklar/misir-heykelsanati>), [E.T:27.01.2018]
- Görsel 1.6. Büyük Gize Sfenksi M.Ö.3000 Dolayları, Kireçtaşı,
(<https://wikiwand.com/tr/Büyük-Gize-Sfenksi>), [E.T:27.01.2018]
- Görsel 1.7. Kraliçe Nefertiti Büstü, M.Ö.1345, Kireçtaşı,
(<https://antiktarih.com/2018/05/05/kralice-nefertiti/>), [E.T:08.05.20018]
- Görsel 1.8. Abu Simbel Tapınağı ve Heykelleri, M.Ö.1263-1243, Kireçtaşı,
(<https://nereye.com.tr/ebu-simbelikurtarilmasi-tepeye-tasinan-iki-antik-tapinaginoykusu/>), [E.T:10.02.2018]
- Görsel 1.9. Tutankhamon ve Karısı M.Ö. 1330, Ahşap Üzeri Altın Kaplama,
(<https://historicaleve.com/the-life-of-queen-ankhesenamun-sister-and-wife-tutankhamun/>), [E.T:17.02.2018]
- Görsel 1.10. Sümer Heykeli, İ.Ö.2000, Kireçtaşı,
(<https://tarihli-sanat.com/mezopotamya/>), [E.T:22.02.2018]
- Görsel 1.11. Kral Naram-sin'e Anıt M.Ö. 2370 Dolayları, Bazalttaşı,
(<https://sargonveakad.blogspot.com/2013/06/naramsin-zulkarneyn.html>),
[E.T:26.02.2018]

- Görsel 1.12. Mısır ve Grek Arkaik Dönem Heykelleri, (<https://www.sanatdefteri.net/sanat-tarihi/mo-7-ve-5-yy-yunan-sanati/>), [E.T:26.02.2019]
- Görsel 1.13. Phidias'ın Athena Heykeli, M.Ö.500, Mermer, (<https://medium.com/pelinkarahann/phidias-10e5d568daea>), [E.T:02.02.2019]
- Görsel 1.14. Laokoon ve Oğulları M.Ö. 175-150 Dolayları, Mermer, (<https://wannart.com/guzelligin-ve-korkunun-birlesimi-laocoon-ve-ogullari/>), [E.T.03.02.2019]
- Görsel 1.15. Büyük İskender Büstü M.Ö. 325-300, Mermer, (<https://arkeofili.com/dunyanin-cogunu-fetheden-buyuk-iskender-kimdi/>), [E.T:03/02/2019]
- Görsel 1.16. Traianus Sütunu M.S.114 Dolayları, Mermer, (<https://tr.freeimages.com/premium/trajan-column-in-rome-1363111>), [E.T:03.02.2019]
- Görsel 1.17. Marcus Büstü, M.S. 169 Dolayları, Mermer, (<https://onedio.com/haber/imparator-marcus-aurelius-antoninus-un-tek-butun-heykeli>), [E.T:05.02.2019]
- Görsel 1.18. Duomo Katedrali, 1386-1905, İtalya, (<https://tarihlisanat.com/gotik-mimari-duomo-katedrali/>), [E.T:05.02.2019]
- Görsel 1.19. Duoma Katedrali Heykelleri, 1762, Mermer, (<https://muzebiletleri.com/bilet/italya/milano/milano-duomo-katedrali-bileti/>), [E.T:05.02.2019]
- Görsel 1.20. Gotik Anlayışla yontulmuş Mermer Röliyefi, (Gombrich, E.H. (2002). *Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi. s.199,
- Görsel 1.21. Donatello'nun David Heykeli, 1430, Bronz, (<https://www.seckim.com/donatello/>), [E.T:08.03.2019]

- Görsel 1.22. Pieta Heykeli, 1498-1499, Michelangelo, Mermer,
(<https://zenit.org/articles/rome-pilgrims-get-improved-view-of-pieta/>),
[E.T:12.03.2019]
- Görsel 1.23. Apollon ve Daphne, 1622-25, Mermer, (<https://sanatkaravani.com/ruhu-heykele-donusturmek-lorenzo-bernini/>), [E.T:12.03.2019]
- Görsel 1.24. Fetiş Objeler, Ahşap, (Topuz, H. (2015). *Kara Afrika Sanatı*, İzmir: Folkart Gallery Yayınları:3,s.250)
- Görsel 1.25. Afrika Yerli Maskesi, Ahşap, (Topuz, H. (2015). *Kara Afrika Sanatı*, İzmir: Folkart Gallery Yayınları:3,s.174)
- Görsel 1.26. Afrika Kabile Töreni, (<https://indigodergisi.com/2014/09/pirimitif-ilkelsanat/>), [E.T:12.03.2019]
- Görsel 1.27. Calais Burjuvaları, Rodin 1889, Bronz,
(https://wikiwand.com/tr/Auguste_Rodin), [E.T:14.03.2019]
- Görsel 1.28. Degas. Balerin Heykeli, 1879, Karışık Malzeme,
(<https://listemis.com/bilmeniz-gereken-10-onemli-heykel/>),
[E.T:14.03.2019]
- Görsel 1.29. 'Soyut Büst', Brancusi, 1913, Bronz, ([https:// alamy.com/stock-photo-mille-pogany-version-i-constantin-brancusi-1913-172237558.html](https://alamy.com/stock-photo-mille-pogany-version-i-constantin-brancusi-1913-172237558.html)),
[E.T:16.03.2019]
- Görsel 1.30. Moore, Uzanan Figür, 1938, Yeşil Hornton Taşı,
(<https://wannart.com/sinirsiz-dus-gucuyule-boslugu-kisisellestiren-yontucu-moore/>), [E.T:16.03.2019]
- Görsel 2.1. Marc Quinn, Sanatçının Kendi Büstü,
(<https://bigpictureeducation.com/marc-quinn-interview>), [E.T:16.03.2019]
- Görsel 2.2. 'Marat', Vik Muniz, Çöp ve Atık Malzemelerden Resim,
(<https://artsy.net/artwork/vik-muniz-marat-sebastiao-from-pictures-of-garbage>), [E.T:17.03.2019]

- Görsel 2.3. ‘Ancestral Altars’ Binh Danh, 2006, Klorofil Baskı,
(<https://bindhdanh.com/Projects/Ancestral/Altars/Ancestra/Altars.htm/>),
[E.T:17.03.2019]
- Görsel 2.4. ‘Uçma Makinesi’ Tatlin, 1929-1932, Karışık Malzeme,
(<https://sanatabak.com/view/sovyetlerin-hic-ucamayan-metal-kusu>),
[E.T:17.03.2019]
- Görsel 2.5.’ Merz Sütunu’, Kurt Schwitters, 1919-1933, Karışık Malzeme, ([https:// e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-merz-mimarligi-erotik-katedral/](https://e-skop.com/skopbulten/dadanin-100-yili-merz-mimarligi-erotik-katedral/)),
[E.T:19.03.2019]
- Görsel 2.6. ‘Bisiklet Tekerleği’, M. Duchamp, 1913, Ready Made,
(<https://blog.peramuzesi.org.tr/sergiler/marcel-duchampin-bisiklet-tekerlegi/>), [E.T:20.03.2019]
- Görsel 2.7. ‘Ben Ölmeden’, Adrian Villar Rojas, 2015, Karışık Malzeme,
(<https://benolmeden.com/14-istanbul-bienali-gezi-rehberi-2-gun-buyukada/adrian-villar-/>), [E.T:20.03.2019]
- Görsel 2.8. Tagua Bitkisi ve Tohumu, (<https://bbc.com/turkce/vert-cap-39408370>),
[E.T:21.03.2019]
- Görsel 2.9. Tagua Tohunundan Yontulmuş Objeler, ((<https://bbc.com/turkce/vert-cap-39408370>)), [E.T:21.03.2019]
- Görsel 2.10. Carrara’da Mermer Atölyesi, ([http://www.nicoli-sculptures.com/Nicoli Sculpture](http://www.nicoli-sculptures.com/Nicoli_Sculpture)), [E.T:23.03.2019]
- Görsel 2.11. Carrara’da Mermer Ocakları, (<https://tummer.e.webicerik.com/tummer-8220mermer>), [E.T:23.03.2019]
- Görsel 2.12. Sevdalı Bulutlar, Mehmet Aksoy, 1982-1986, Carrara Mermeri,
(<https://docplayer.biz.tr/107339460-50-yil-mehmet-aksoy-zamanin-ve-mekanin-suretleri/>), [E.T:27.03.2019]
- Görsel 2.13. ‘At Heykeli’, Adnan Ceylan, Sedir Ağacı Kabuk ve Dallar,
(<https://sabah.com.tr/pazar/2018/04/08/kuru-sedir-agacindan-dev-heykeller>),
[E.T:03.04.2019]

- Görsel 2.14. Çakıl taşı Kabartma Resim Çalışması,
(<https://istanbulgundemi.net/haber/yaptigi-tablolardan-sanat-tasiyor-8888.htm/>), [E.T:04.04.2019]
- Görsel 2.15. Lületaşı, (<https://bilgihanem.com/luletasi-nedir/>), [E.T:08.04.2019]
- Görsel 2.16. Eskişehir’de Lületaşı Çıkarılan Alanlar, (Taşlıgil, N. / Şahin, G. (2011) 'Doğal ve Kültürel Özellikleri ile ,Lületaşı'Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,C.4,S.16,s.439)
- Görsel 2.17. Lületaşı Maden Ocağı, ((<https://bilgihanem.com/luletasi-nedir/>),
{E.T:10.04.2019]
- Görsel 2.18. Lületaşı İşleme Bıçakları, (Özdemir,M.(2012),'Eskişehir İlinde Lületaşı İşlemeciliği ve Üretilen Ürünler' s.31),
- Görsel 2.19. Lületaşının Yontularak İşlenmesi, (<https://kultureveyasam.com/8-madde-ile-eskisehirin-beyaz-altini-luletasi/>), [E.T:18.04.2019]
- Görsel 2.20. Viyana’da Lületaşından Üretilen Pipo,
(<https://wowturkey.com/forum/viewtopic.php?t=13798start=20>),
[E.T:20.04.2019]
- Görsel 2.21. Lületaşı Eserler, (<https://bilgihanem.com/luletasi-nedir/>), [E.T:21.04.2019]

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet AKBURU

1978 Ankara Doğumlu.

Üniversite:

.Gazi Üniversitesi '03

.Güzel Sanatlar Eğitimi

.Resim İş Öğretmenliği

Sergiler-Çalışmalar:

'00 –Serbest Tasarım Temel Sanat Sergisi, Dösimm- ANKARA

'02- Mozaik Tasarımlar Sergisi, Gazi Üniversitesi Sergi Salonu, ANKARA

'03-Sanat Eğitiminde Uygulamalar Sergisi-Gazi Üniv. Sergi Salonu- ANKARA

'97-'04 Sait Rüstem Heykel Atölyesi Anıt Heykel Çalışmaları:

'98-Atatürk Anıtı ve Röliyef Çalışmaları-BURSA

'98-Jandarma Anıtı Çalışması-Jandarma Genel Komutanlığı-ANKARA

'00-Jandarma Şehitliği Anıt Çalışması-Jandarma Okullar Kom.-ANKARA

'02-Anıtkabir Büst ve Röliyef Çalışmaları-ANKARA

'04-Topal Osman Ağa Anıt Çalışması-GİRESUN

'04-Fatih Sultan Mehmet Anıtı Çalışması-İSTANBUL

'05-Soğanlıdere Şehitlik Anıtı-ÇANAKKALE

'06-'07-Kütahya Porselen Modelhane Tasarım Çalışmaları-KÜTAHYA

'11-'14-Takasbank Güzel Sanatlar Lisesi Resim Öğretmenliği-SİİRT

Halen Eskişehir'de Görsel Sanatlar Öğretmeni olarak görev yapmaktadır.